

การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินโดยใช้เทคโนโลยี

บล็อกเชน (Blockchain)

โดย

นายอนุชา เหล่าขวัญสถิตย์

รองผู้จัดการใหญ่อาวุโส Chief Risk Officer

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 59

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2559 - 2560

บทคัดย่อ

เรื่อง การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินโดยการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain)

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้วิจัย นายอนุชา เหล่าขวัญสถิตย์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ปัญหาการฟอกเงินในช่วงที่ผ่านมามีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งยังมีรูปแบบที่หลากหลายและซับซ้อน ส่งผลให้การตรวจสอบเป็นไปได้ยากและมีโอกาสในการเกิดข้อผิดพลาดสูง อีกทั้งยังมีต้นทุนในการตรวจสอบเพิ่มขึ้นด้วย การวิจัยนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาถึงรูปแบบการฟอกเงินและกระบวนการตรวจสอบของสถาบันการเงิน โดยวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการทำความรู้จักลูกค้าและการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไข โดยศึกษาถึงโอกาสในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการตรวจสอบดังกล่าว ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากกระบวนการแสดงตนและขั้นตอนการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า ตลอดจนปัญหาในการรายงานธุรกรรมและการปฏิบัติตามกฎหมายของสถาบันการเงิน รวมถึงการวิเคราะห์ถึงกรณีศึกษาในต่างประเทศที่นำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพของกระบวนการเหล่านี้ ทั้งนี้ ผลการวิจัยระบุว่าสถาบันการเงินเผชิญกับข้อจำกัดทั้งการไม่ให้ความร่วมมือของลูกค้า การเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อยืนยันตัวตนลูกค้าที่อยู่ยากและซับซ้อน ซึ่งส่งผลให้กระบวนการทำความรู้จักลูกค้าและการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้ามีความซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพ โดยเทคโนโลยีบล็อกเชนเป็นนวัตกรรมใหม่ที่สามารถช่วยให้การส่งผ่านข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น รวมถึงยังช่วยลดขั้นตอนในการจัดเตรียมเอกสารของลูกค้า ทำให้กระบวนการตรวจสอบและการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยต่อปง. ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้ทั้งสถาบันการเงินและหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลสามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเทคโนโลยีบล็อกเชนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นและอยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้งานจริงในระบบของสถาบันการเงินที่มีความซับซ้อนและขั้นตอนการทำงานที่หลากหลาย นอกจากนี้ ความร่วมมือของทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจในด้านแนวทางการพัฒนาและการกำกับดูแลก็ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญในการขยายขีดความสามารถของเทคโนโลยีบล็อกเชน

คำนำ

การฟอกเงินเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและยังส่งผลต่อพัฒนาการทางสังคมอีกด้วย ซึ่งสถาบันการเงินมีบทบาทสำคัญในการคัดกรองผู้ที่มีความประสงค์ในการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านกระบวนการรู้จักลูกค้า (Know Your Customer : KYC) และการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence : CDD) รวมถึงต้องคอยติดตามและรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยแก่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) อย่างไรก็ตาม ด้วยอุปสรรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งค่าใช้จ่ายในการลงทุนระบบและการดำเนินงานที่ใช้เอกสารและคนเป็นหลักส่งผลให้กระบวนการดังกล่าวเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและมีโอกาสผิดพลาดสูง ทั้งนี้ เทคโนโลยีบล็อกเชนซึ่งเป็นระบบการจัดการฐานข้อมูลที่มีจุดเด่นด้านความโปร่งใสในการตรวจสอบและติดตามธุรกรรมจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ให้กระบวนการตรวจสอบลูกค้า และติดตามธุรกรรมของสถาบันการเงินนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(นายอนุชา เหล่าขวัญสถิตย์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
คำอธิบายคำย่อ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
บทที่ 2 ปัญหาการฟอกเงิน และแนวคิดในการนำเทคโนโลยีบล็อกเชน มาใช้ในการทำ KYC/CDD	6
ภาพรวมปัญหาการฟอกเงิน (AML)	6
แนวคิดการป้องกันปัญหาการฟอกเงิน	15
ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบล็อกเชนเทคโนโลยี	18
กรณีศึกษา การจัดการตัวตนในรูปแบบดิจิทัล โดยใช้บล็อกเชนเทคโนโลยี	22
สรุป	25
บทที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของสถาบันการเงินในการทำ KYC/CDD	26
กรอบแนวคิด	26
ที่มาของการบังคับใช้กฎหมาย	26
สรุป	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4	
แนวทางการใช้บล็อกเชน เทคโนโลยี ในการทำ KYC/CDD	40
รูปแบบและลักษณะของการใช้บล็อกเชน	40
รูปแบบและลักษณะของการใช้บล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD	41
ประโยชน์ที่จะได้รับ	51
แนวคิดการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน	53
สรุป	54
บทที่ 5	
สรุปและข้อเสนอแนะ	55
สรุป	55
ข้อเสนอแนะ	55
ปรับปรุง บทบาท และทัศนคติในการกำกับการทำ KYC/CDD	55
การแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายของสถาบันการเงิน	56
ขั้นตอนในการทำเทคโนโลยีบล็อกเชน	59
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	59
บรรณานุกรม	62
ประวัติย่อผู้วิจัย	68

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2 – 1	สถิติจำนวนธุรกรรมที่ได้รับรายงานจากสถาบันการเงิน	8
5 – 1	หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ในระบบ digital identity management	60

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1 – 1	อันดับ Global Terrorism Index ในปี 2015 และภัยก่อการร้าย ในไทยแบ่งตามกลุ่มที่โดนโจมตี	2
1 – 2	อันดับ Global Competitiveness Index ของไทยในด้านปัจจัยพื้นฐาน และอันดับของ Corruption Perception Index	2
2 – 1	สัดส่วนเงินหมุนเวียนในวงการอาชญากรรมและอาชญากรรม การฟอกเงินตามความผิดมูลฐาน	7
2 – 2	สถิติการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพ.ร.บ.ฟอกเงินในปี งบประมาณ 2559	9
2 – 3	ผลสำรวจอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม ทางเศรษฐกิจ	13
2 – 4	ความสัมพันธ์ระหว่างการคอร์รัปชันและรายได้ต่อหัวประชากร	14
2 – 5	กระบวนการทำ KYC/CDD ในสถาบันการเงิน	16
2 – 6	รูปแบบโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูล	18
2 – 7	โครงสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศเอส โดเนีย	23
4 – 1	โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีบล็อกเชน	41
4 – 2	การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD สำหรับบุคคลธรรมดา	42
4 – 3	การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD สำหรับ นิติบุคคล	46

บทที่ 1

บทนำ

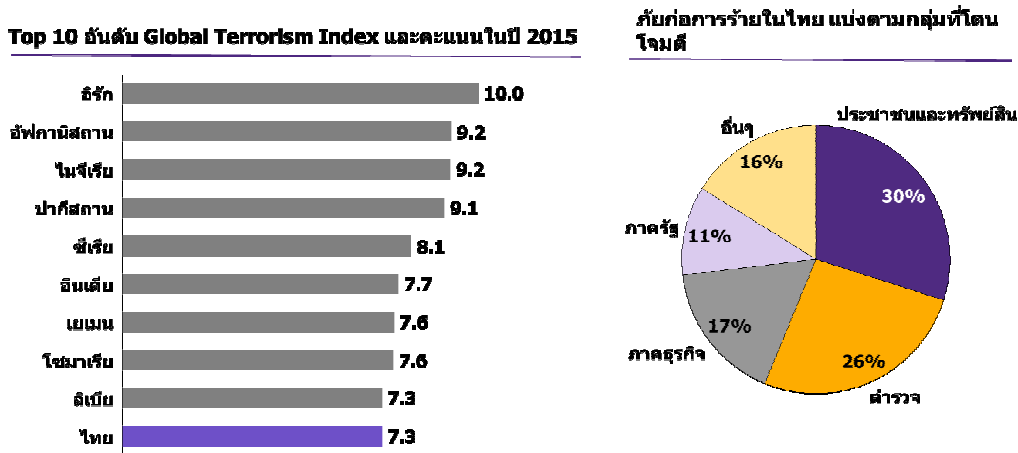
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การฟอกเงินยังคงเป็นภัยร้ายแรงต่อเศรษฐกิจและสังคมทั้งระดับประเทศและระดับโลกซึ่งปัญหามีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งยังมีการพัฒนารูปแบบของการฟอกเงินให้หลากหลายและมีความซับซ้อนทำให้ยากแก่การตรวจสอบ ทั้งนี้ United Nations Office on Drugs and Crime ได้ประมาณการมูลค่าการฟอกเงินทั่วโลกไว้ที่ประมาณร้อยละ 2-5 ของ GDP หรือ 0.8 - 2.0 ล้านล้านเหรียญสหรัฐต่อปี อย่างไรก็ตาม ภาครัฐสามารถจับกุมการกระทำผิดได้ไม่ถึงร้อยละ 1 ของธุรกรรมการเงินผิดกฎหมายทั่วโลก สะท้อนถึงความซับซ้อนของรูปแบบการกระทำผิดที่ทำให้ยากแก่การจับกุมมากขึ้น สำหรับประเทศไทยมีความเสี่ยงต่อการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายสูง เนื่องจากภาพรวมการก่ออาชญากรรมและภัยก่อการร้ายยังมีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไทยยังคงติดอันดับ Top 10 ของประเทศที่มีภัยก่อการร้าย ทั้งนี้ Institute for Economic and Peace ได้จัดอันดับประเทศไทยไว้ อันดับที่ 10 จาก 162 ประเทศใน Global Terrorism Index 2015 ซึ่งเป็นอันดับที่ดีขึ้นเล็กน้อยจากในปี 2011 ที่อยู่ในอันดับที่ 8 โดยปัจจัยหลักยังมาจากภัยก่อการร้ายที่เกิดขึ้นครอบคลุมราว 18 จังหวัดจาก 77 จังหวัด โดยส่วนใหญ่จังหวัดที่ได้รับผลกระทบรุนแรงคือ พื้นที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งยังคงมีรายงานสถานการณ์ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ

นอกจากนี้ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นหนึ่งในที่มาสำคัญที่เชื่อมโยงกับการฟอกเงิน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ และจากการประเมินประเทศไทยในด้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวพบว่าประเทศไทยเองยังมีความสามารถในการแข่งขันไม่ด้นักเมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ โดยผลการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดย World Economic Forum (WEF) ที่ชี้วัดโดยดัชนี The Global Competitiveness Index พบว่า ในปี 2558 ไทยอยู่ในอันดับที่ 32 ซึ่งใกล้เคียงกับปีก่อนหน้าที่อยู่อันดับที่ 31 และมีประเด็นที่น่าสนใจคือคะแนนในส่วนของปัจจัยพื้นฐานของไทยปรับลดลง ถึง 2 อันดับ โดยคะแนนในส่วนของหัวข้อด้านสถาบัน (Institutions) ของไทยค่อนข้างต่ำและอยู่ที่อันดับ 82 สะท้อนถึงปัญหาที่มาจากด้านองค์กร ซึ่งหนึ่งในปัญหานี้คือ ประเด็นเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งจากรายงานการประเมินดัชนี

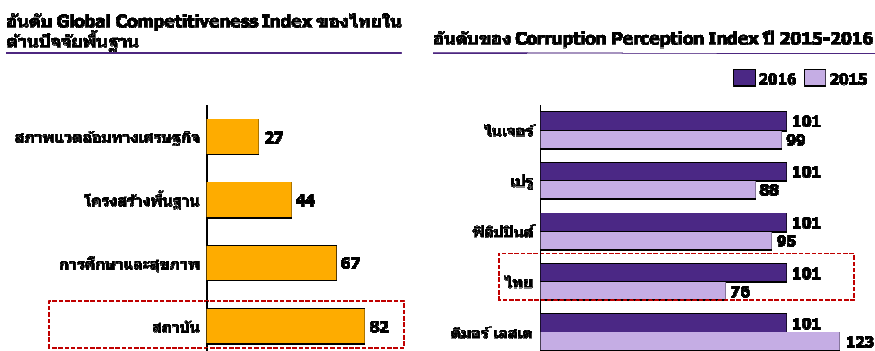
Corruption Perceptions Index (CPI) ของ WEF ล่าสุดในปี 2559 พบว่า ไทยได้คะแนนลดลง และเมื่อเทียบกับประเทศที่มีอันดับเท่ากันพบว่า อันดับของไทยแยกลงมากถึง 25 อันดับ จากลำดับที่ 76 ในปี 2558 มาอยู่ที่ 101 ในปี 2559 และหากเทียบอันดับกับประเทศในอาเซียน ไทยมีอันดับที่ลดลงถึง 4 อันดับ โดยปัจจุบันอยู่ในอันดับที่รองจากสิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ สะท้อนถึงความจำเป็นที่ไทยต้องเร่งแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถตรวจสอบการกระทำความผิดจากการฟอกเงินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

แผนภาพที่ 1-1 อันดับ Global Terrorism Index ในปี 2015 และภัยก่อการร้ายในไทยแบ่งตามกลุ่มที่โดนโจมตี

ที่มา : Institute for Economics and Peace, Global Terrorism Index, 2015

แผนภาพที่ 1-2 อันดับ Global Competitiveness Index ของไทยในด้านปัจจัยพื้นฐาน และอันดับของ Corruption Perception Index

หมายเหตุ: อันดับที่สูงขึ้นหมายถึงสถานการณ์ที่แยกลง

ที่มา : World Economic Forum และองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ, ปี 2016

ในปัจจุบัน สถาบันการเงินมีหน้าที่รับผิดชอบในการรู้จักลูกค้า (Know Your Customer - KYC) และการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence - CDD) ซึ่งจะต้องดำเนินการในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลและเอกสารของลูกค้าที่เพียงพอ เพื่อนำไปสู่กระบวนการพิสูจน์ตัวตนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องและระบุตัวตนของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาตรการการป้องกันปราบปรามการฟอกเงิน (Anti Money Laundering - AML) และการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (Combating The Financing of Terrorism - CFT) และการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (Weapons of Mass Destruction - WMD) หน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวได้สร้างภาระอย่างมากให้กับสถาบันการเงินในการทำธุรกิจทั้งในด้านการลงทุนในระบบค่าใช้จ่ายและที่สำคัญยิ่งคือระยะเวลาและเอกสารที่ใช้ในการตรวจสอบ เนื่องจากกระบวนการตรวจสอบโดยสถาบันการเงินยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ และระบบการทำงานส่วนใหญ่ยังอาศัยการทำงานโดยใช้คน (manual) จึงทำให้เกิดความล่าช้าและมีโอกาสผิดพลาดสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาระงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยให้กับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) นอกจากนี้ การทำธุรกรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันยังคงต้องอาศัย “ตัวกลาง” เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างกันและยืนยันความถูกต้องของธุรกรรม เช่น การบันทึกธุรกรรมทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ นายหน้าซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ การจดทะเบียน โฉนดของกรรมที่ดิน และกระบวนการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ เป็นต้น

ในขณะที่บล็อกเชน (Blockchain) เป็นเทคโนโลยีใหม่ที่กำลังพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยืนยันความถูกต้องของธุรกรรมหลากหลายประเภท โดยบล็อกเชนเป็นระบบการจัดเก็บข้อมูล (Database) ในรูปแบบของบล็อก (Block) ที่เชื่อมต่อกันเป็นห่วงโซ่ (Chain) และกระจายตัวไปยังทุกคนในเครือข่าย (Distributed Ledger) ซึ่งในแต่ละบล็อกข้อมูลจะแสดงถึงข้อมูลธุรกรรมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งนี้ นวัตกรรมดังกล่าวจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเริ่มขึ้นจากกระแสความนิยมของการนำมาใช้ในการยืนยันความถูกต้องของการทำธุรกรรมสกุลเงินดิจิทัลอย่างบิตคอยน์ (Bitcoin) โดยทุกคนในระบบจะมีข้อมูลชุดเดียวกันและข้อมูลใหม่จะอัปเดตต่อเนื่องจากชุดข้อมูลเดิมตลอดเวลา ส่งผลให้ขั้นตอนและระยะเวลาในการประสานงานเพื่อยืนยันข้อมูลระหว่างหน่วยงานลดลงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถช่วยจัดปัญหาเวลาที่ฐานข้อมูลได้รับความเสียหายและลดความเสี่ยงจากการถูกโจมตีฐานข้อมูลอีกด้วย นอกจากนี้ ข้อมูลที่บันทึกแล้วนั้นจะไม่สามารถแก้ไขหรือลบทิ้งได้ ทำให้การตรวจสอบย้อนหลังทำได้ง่ายและมีความโปร่งใส ซึ่งระบบบล็อกเชนสามารถยืนยันความถูกต้องของข้อมูลโดยอาศัยกระบวนการแก้ไขปัญหาด้านคณิตศาสตร์ (algorithm) โดยเครือข่ายที่เชื่อมต่อทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเครือข่าย

สาธารณะหรือส่วนตัว (public หรือ private network) ก็ได้ และหากบล็อกเชนถูกนำมาใช้อย่างเต็มรูปแบบก็จะส่งผลให้การทำธุรกรรมต่าง ๆ ในอนาคตไม่จำเป็นต้องอาศัยตัวกลางอีกต่อไป จากลักษณะเด่นดังกล่าว ส่งผลให้เทคโนโลยีบล็อกเชนมีศักยภาพที่จะทำให้กระบวนการรู้จักลูกค้าและตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าหรือที่เรียกว่า การทำ KYC/CDD เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อน มีความถูกต้อง ปลอดภัย ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายลดลงและช่วยให้การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี การกำกับดูแลและกฎระเบียบของเทคโนโลยีบล็อกเชนนั้นยังไม่มี ความชัดเจนเนื่องจากยังเป็นเทคโนโลยีที่อยู่ในช่วงการพัฒนาและทดลองใช้เท่านั้น รวมถึงแนวทางการพัฒนาที่มีความหลากหลายทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะไม่สามารถนำระบบมาใช้งานได้จริงในอนาคต นอกจากนี้ การพัฒนาระบบใหม่ให้สามารถใช้งานได้อย่างแพร่หลายนั้นจำเป็นต้องสร้างความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยให้เทียบเท่าหรือดียิ่งกว่าระบบเดิมก็ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญ ดังนั้น การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีบล็อกเชนระหว่างผู้ใช้งานและผู้มีอำนาจควบคุมจะช่วยให้ ความเสี่ยงเหล่านี้ลดลงไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการฟอกเงินผ่านระบบของสถาบันการเงินไทย ซึ่งในปัจจุบันพบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมที่เหตุอันควรสงสัย รวมถึงกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการทำงานและประเภทของบล็อกเชนเทคโนโลยี รวมถึงรูปแบบการใช้งานบล็อกเชนในปัจจุบัน
3. นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการตรวจสอบผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมต้องสงสัย โดยประยุกต์ใช้บล็อกเชนเทคโนโลยีในการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพดีกว่ารูปแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากทำให้กระบวนการตรวจสอบเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ซึ่งจะทำให้การทำธุรกรรมทางการเงินมีประสิทธิภาพและสามารถรายงานธุรกรรมที่น่าสงสัยให้แก่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ได้อย่างรวดเร็ว

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการแก้ไขปัญหาด้านการฟอกเงินมีมิติที่กว้างและหลากหลายมาก ขอบเขตของการวิจัยนี้จะเน้นถึงการแก้ไขปัญหาโดยการประยุกต์ใช้บล็อกเชนเทคโนโลยีในการทำ KYC/CDD โดยสถาบันการเงินเป็นหลัก เพื่อเป็นแนวทางให้รัฐบาลสามารถนำไปทำนโยบายเพื่อให้เกิดการนำมาปฏิบัติใช้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์ถึง

1. รูปแบบและแหล่งของการฟอกเงิน
2. การทำ KYC/CDD และการตรวจสอบธุรกรรมที่เหตุอันควรสงสัย และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. การเริ่มนำบล็อกเชนเทคโนโลยีมาช่วยทำ KYC/CDD ในต่างประเทศ
4. แนวทางที่จะนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาทำ KYC/CDD ในประเทศไทย โดยศึกษาจากกรณีตัวอย่างของการนำบล็อกเชน เทคโนโลยี มาทดลองใช้ในการโอนเงินระหว่างประเทศ โดยธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
5. นโยบาย และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหาการฟอกเงิน อุปสรรคในการทำ KYC/CDD ในปัจจุบัน และประโยชน์และความเป็นไปได้ในการใช้บล็อกเชน เทคโนโลยีมาใช้ในการทำ KYC/CDD เพื่อช่วยแก้ปัญหา การฟอกเงิน
2. ทราบแนวทางในการที่จะนำบล็อกเชน เทคโนโลยี มาใช้ในการทำ KYC/CDD
3. ข้อเสนอแนะในการเปลี่ยนแปลง กฎหมาย กฎเกณฑ์ รวมถึงทัศนคติ และกรอบแนวคิดของหน่วยงานรัฐในการกำกับดูแลเรื่องการทำ KYC/CDD

บทที่ 2

ปัญหาการฟอกเงิน และแนวคิดในการนำ เทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้ในการทำ KYC/CDD

ภาพรวมปัญหาการฟอกเงิน

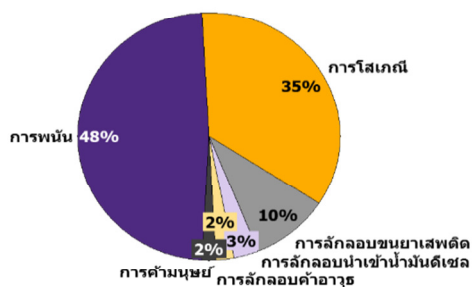
แนวโน้มธุรกรรมฟอกเงินยังคงเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและมีการพัฒนารูปแบบให้มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งโดยภาพรวมปัญหาการฟอกเงินส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมโยงกับการกระทำผิดกฎหมายที่เป็นความผิดมูลฐานซึ่งมีหลากหลายรูปแบบไม่จำกัดแค่เพียงการค้ายาเสพติดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงอาชญากรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกับธุรกิจใต้ดินที่ผิดกฎหมาย เช่น การค้ามนุษย์ การยกยอกและหนี้อสังหาริมทรัพย์รูปแบบต่าง ๆ การลักลอบหนีศุลกากร และการพนัน เป็นต้น โดยการกระทำผิดอาจเกิดขึ้นภายในประเทศหรือข้ามเขตพรมแดนประเทศก็ได้ ซึ่งยิ่งทำให้ยากแก่การจับกุมและปราบปราม ทั้งนี้ จากรายงานผลการประเมินประเทศไทยในการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลด้าน AML/CFT ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศเมื่อปี 2550 พบว่าเศรษฐกิจใต้ดินหรือธุรกิจผิดกฎหมายของไทยมีรายได้เป็นสัดส่วนถึงราว 13% ของ GDP โดยแหล่งเงินผิดกฎหมายส่วนใหญ่จะมาจากอาชญากรรมการพนัน และโสเภณีซึ่งธุรกรรมส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของธุรกรรมเงินสดและมีเศรษฐกิจนอกระบบเป็นช่องทางหลักที่ใช้ในการฟอกเงิน ซึ่งหากประเมินภาพรวมมูลค่าของการฟอกเงินตามความผิดมูลฐานต่างๆ โดยรวมแล้ว พบว่าก่อให้เกิดรายได้คิดเป็นสัดส่วนราว 5% ของ GDP หรือหากคิดจาก GDP ในปี 2559 จะมีมูลค่าสูงถึงราว 7 แสนล้านบาท โดยหากดูมูลค่ารายได้จากความผิดมูลฐานต่างๆ พบว่า ราว 50% เป็นการดำเนินคดีฟอกเงินที่เกิดจากความผิดด้านการค้าประเวณีและเด็ก รongลงมาคือ การยกยอกทรัพย์สินและคอร์ปชั่น (ดูแผนภาพที่ที่ 2-1) นอกจากนี้ การฟอกเงินยังเกิดจากการกระทำผิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความผิดมูลฐานอีกด้วย เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้ ขายน้ำมันเถื่อน การโกงหลักทรัพย์ เป็นต้น

อาชญากรรมผิดกฎหมายเหล่านี้นอกจากจะนำมาสู่กระบวนการฟอกเงินแล้ว บางส่วนยังอาจนำมาเป็นแหล่งเงินระดมสำหรับการก่อการร้าย โดยในการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย จะมีการจัดหารวบรวมเงินหรือทรัพย์สิน เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย ซึ่งสิ่งที่แตกต่างจากการฟอกเงินคือ แรงจูงใจของการสนับสนุนทาง

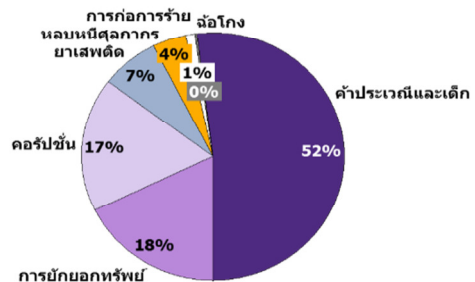
การเงินแก่การก่อการร้ายจะมาจากอุดมการณ์ ขณะที่แรงจูงใจของการฟอกเงินมาจากผลกำไร นอกจากนี้ แหล่งที่มาของเงินเพื่อสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายไม่ได้มาจากเงินที่ผิดกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่อาจมาจากเงินที่ถูกกฎหมายด้วย โดยจะมีธุรกิจที่ถูกกฎหมายบังหน้า หรืออาจจะอาศัยองค์กร เช่น การรับบริจาค หรือออกหุ้นในสหกรณ์หรือบริษัทเพื่อใช้บังหน้า ทั้งนี้ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการในเดือนเมษายน 2556 ถึง 30 กันยายน 2559 สำนักงาน ป.ป.ง. ได้มีการประกาศรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดตามมติของสหประชาชาติ (UN Sanction List) แล้วถึง 90 คำสั่ง และยังมีการประกาศรายชื่อบุคคลที่ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายในประเทศไทย (Thailand Sanction List) อีก 77 ราย

แผนภาพที่ 2-1 สัดส่วนเงินหมุนเวียนในวงการอาชญากรรมและอาชญากรรมการฟอกเงินตามความผิดมูลฐาน

สัดส่วนเงินหมุนเวียนในวงการอาชญากรรม

อาชญากรรมการฟอกเงินตามความผิดมูลฐาน

ที่มา: กองทุนการเงินระหว่างประเทศ รายงานผลการประเมินประเทศไทยด้านการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย 24 กรกฎาคม 2550

ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

ความพยายามปกปิดเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยผิดกฎหมายจะนำไปสู่การเกิดธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การดำเนินธุรกิจที่ไม่สร้างรายได้ หรือไม่มีความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจหรือในเชิงธุรกิจ ไม่มีอาชีพที่ชัดเจน และส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจเงินสดเพื่อให้ไม่มีหลักฐานเป็นเอกสาร ธุรกรรม/ธุรกิจที่มีความซับซ้อนและมีมูลค่าสูงอาจรวมถึงธุรกิจประเภทนายหน้าซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจอัญมณี นักบัญชี ขณะที่ธุรกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันการเงินจะเป็นในลักษณะของธุรกรรมการฝากเงิน/โอนเงินที่มีความซับซ้อน มูลค่ามากผิดปกติ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สถาบันการเงิน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมซื้อ/ขาย/โอนสินทรัพย์ เช่น สำนักงานที่ดิน กรมการขนส่งทางบก จึงมีหน้าที่ในการตรวจสอบและ

รายงานความผิดปกติของการเกิดธุรกรรมเหล่านี้ ทั้งนี้ ในส่วนของสถาบันการเงินมีหน้าที่รายงานธุรกรรม 3 ประเภทต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ได้แก่ ธุรกรรมเงินสดที่เกิน 2 ล้านบาท ธุรกรรมที่มีมูลค่าทรัพย์สินมากกว่า 5 ล้านบาท และธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยที่กำหนดให้มีการรายงานธุรกรรมของผู้ประกอบอาชีพ 9 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ค้าอัญมณี ผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ นายหน้าอสังหาริมทรัพย์ ผู้ที่ให้คำแนะนำการลงทุน ผู้ประกอบอาชีพสินเชื่อบุคคล ผู้ให้บริการบัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์หรือรับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น สถาบันการเงินจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจถึงเทคนิคและวิธีการฟอกเงินรูปแบบต่างๆ และติดตามข่าวสารเกี่ยวกับรูปแบบการฟอกเงินแบบใหม่ๆ ที่มีความซับซ้อน รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการฟอกเงิน เพื่อให้สามารถตรวจสอบธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากสถิติการรายงานธุรกรรมของสถาบันการเงินพบว่า มีการรายงานธุรกรรมเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างมาก โดยในปี 2559 อยู่ที่ 17.25 ล้านธุรกรรมจากเพียง 0.64 ล้านธุรกรรมในปี 2546 โดยธุรกรรมส่วนใหญ่ที่มีการรายงานเป็นธุรกรรมการโอนเงินและชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่ธุรกรรมเงินสดและธุรกรรมทรัพย์สินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยมีจำนวนลดลง เนื่องจากปปง. มีนโยบายให้ทบทวนรายงานอย่างรัดกุมมากขึ้น โดยหากรายงานไม่ครบถ้วนจะถูกส่งกลับไปให้ผู้ที่มีหน้าที่รายงานทบทวนอีกครั้ง (ตารางที่ 2-1)

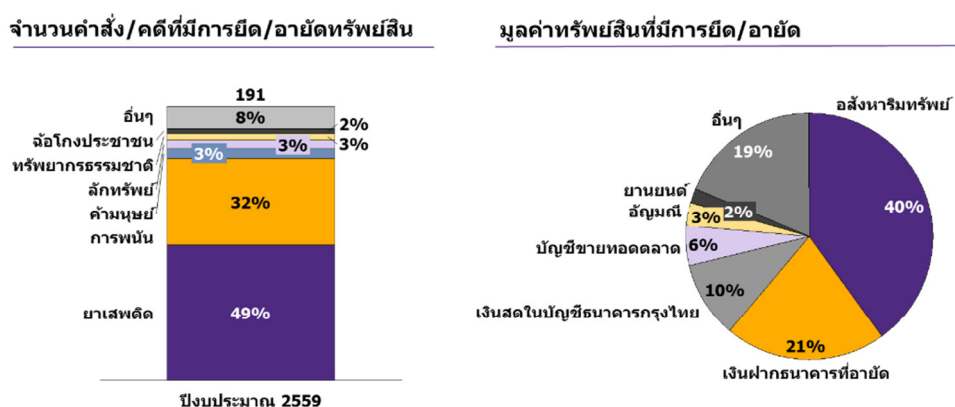
ตารางที่ 2-1 สถิติจำนวนธุรกรรมที่ได้รับรายงานจากสถาบันการเงิน

ประเภทของรายงาน	จำนวนธุรกรรม			
	ปีงบประมาณ 2556	ปีงบประมาณ 2557	ปีงบประมาณ 2558	ปีงบประมาณ 2559
ธุรกรรมที่ใช้เงินสด	1,062,020	1,120,059	1,259,728	1,062,349
ธุรกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน	171,340	229,659	375,861	352,982
ธุรกรรมการโอนเงินหรือชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์	15,941,448	14,466,400	16,102,196	15,810,700
ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย	74,596	13,963	12,920	18,191
ธุรกรรมเงินสดผ่านแดน	4,329	4,457	8,953	1,110
รวม	17,253,733	15,834,538	17,759,658	17,245,332

ที่มา : สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน รายงานประจำปี 2558 และรายงานประจำเดือนกันยายน 2559

ทั้งนี้ จากสถิติการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพ.ร.บ. ฟอกเงินในปีงบประมาณ 2559 พบว่ามีการยึด/อายัดทรัพย์สิน 191 คดี คิดเป็นมูลค่าถึง 14,203 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 12,000 ล้านบาทจาก 221 คดีในปีงบประมาณ 2558 โดยตั้งแต่เริ่มดำเนินการในปี 2543 ถึง 30 ก.ย. 2559 สำนักงานปปง. ได้มีการจัดส่งทรัพย์สินเป็นรายได้แผ่นดิน ส่งคืนเจ้าของ และส่งกองทุนปปง.แล้วเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 1,496 ล้านบาท 816 ล้านบาท และ 258 ล้านบาท ตามลำดับ และยังคงมีการเก็บรักษาทรัพย์สินที่ได้จากการยึดหรืออายัดเป็นมูลค่าถึง 6,176 ล้านบาท โดยร้อยละ 40 ของทรัพย์สินที่มีการเก็บรักษาจะอยู่ในรูปของอสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้ สินทรัพย์ที่ถูกยึด/อายัดอื่น ๆ ได้แก่ เงินสดและเงินฝากธนาคาร และยานยนต์ (ดูแผนภาพที่ 2-2)

แผนภาพที่ 2-2 สถิติการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพ.ร.บ.ฟอกเงินในปีงบประมาณ 2559

ที่มา : สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน รายงานประจำเดือนกันยายน 2559

ขั้นตอนและรูปแบบการฟอกเงิน

การฟอกเงิน โดยทั่วไปมี 3 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายดังนี้

1. การยกย้ายถ่ายเทเงินหรือทรัพย์สินผิดกฎหมายให้เข้ามาสู่ระบบการเงินที่ถูกกฎหมาย โดยอาจจะนำเข้ามาสู่ระบบสถาบันการเงิน หรืออยู่ในรูปทรัพย์สินอื่น ๆ ทั้งนี้ ธุรกรรมในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันการเงินจะมีความซับซ้อนมากกว่าปกติ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ถูกตรวจสอบได้ ภายใต้กฎหมายการฟอกเงิน เช่น การนำเงินสดฝากเข้าหลายบัญชีไม่ให้เกิน 2 ล้านบาท เพื่อหลีกเลี่ยงการรายงาน นอกจากนี้ การยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินยังอาจดำเนินธุรกรรมในลักษณะที่ไม่ผ่านระบบธนาคาร ตัวอย่างเช่น การซื้อทรัพย์สินมีค่าด้วยเงินสดเพื่อนำไปขายต่ออีกทอดหนึ่งได้ เช่น งานศิลปะ โบราณวัตถุ รถยนต์

2. การจัดชั้นบังตาเพื่อปกปิดร่องรอยที่มาของเงิน ทำให้ถูกติดตามและตรวจสอบการกระทำความผิดได้ยาก โดยเป็นการเคลื่อนย้ายเงิน หลังจากให้นำเข้าสู่ระบบ โดยทำให้ธุรกรรมมี

ความซับซ้อน มีการจัดทำรายการทางการเงินหลายช่วง โดยอาจจะฝาก/โอนเงินหรือทรัพย์สินให้ผู้อื่นถือแทน และอาจจะอาศัยธนาคารหรือสถาบันการเงินหลายแห่ง ตัวอย่างเช่น การชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ในหลายบัญชีหรือหลายประเทศ หรือมีการโอนเงินไปหลายทอดเพื่อทำให้ตรวจสอบได้ยาก โดยบางส่วนอาจมีการสร้างหลักฐานปลอม หรืออาจมีการนำเงินไปซื้อทรัพย์สินมีค่า เช่น ทองคำหรือเพชร พลอย แล้วนำไปขายในต่างประเทศ หรืออาจจะนำเงินไปลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ หรือลงทุนซื้ออสังหาริมทรัพย์ ที่ดิน และอาคาร เช่นการซื้อรีสอร์ทในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อย่างภูเก็ตหรือพัทยา

3. การปนทรัพย์สินเพื่อทำให้ทรัพย์สินผิดกฎหมายดูเหมือนเป็นทรัพย์สินที่ได้มาอย่างถูกกฎหมาย โดยอาศัยหลักฐานทางการเงินต่าง ๆ ช่วยในการแปรสภาพทรัพย์สินให้เข้ามาสู่ระบบการเงินที่ถูกกฎหมาย อย่างเช่น การนำเงินเข้ามาฝากในระบบธนาคารหรือ ฝากหรือโอนเงินไปต่างประเทศ โดยอาจจะเลือกทำธุรกรรมผ่านเมืองที่มีด่านศุลกากรที่มีสาขาย่อยของสถาบันการเงินต่าง ๆ อาทิ ฮองกง สิงคโปร์ ดูไบ ทั้งนี้ ประเทศที่เป็นแหล่งฟอกเงินที่สำคัญของโลกที่อาชญากรนิยม ได้แก่ ธนาคารในสวิตเซอร์แลนด์ที่มีกฎหมายคุ้มครองความลับของลูกค้าที่เข้มงวดมาก หรือสถาบันการเงินในหมู่เกาะแคริบเบียน นอกจากนี้ อาชญากรอาจนำเงินไปลงทุนในธุรกิจถูกกฎหมายหรือเป็นบริษัทที่มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อใช้บังหน้า หรือซื้อที่ดินหรือสินทรัพย์เพื่อลงทุน หรืออาจจะนำเงินไปซื้อธุรกิจที่ขาดทุนมาดำเนินการต่อ และนำเงินที่ได้จากการกระทำที่ผิดกฎหมายมาเป็นรายได้ของธุรกิจ

รูปแบบและวิธีการฟอกเงินมีแนวโน้มพัฒนาไปให้มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยตัวอย่างรูปแบบที่พบบ่อย คือ การให้เครือข่ายหรือการจ้างบุคคลอื่นเป็นตัวแทนในการถือครองเงินหรือทรัพย์สิน ตั้งแต่การเปิดบัญชีในชื่อบัญชีอื่นหลายบัญชี หรือการซื้อทรัพย์สินในนามญาติเพื่อป้องกันการถูกตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรืออาจใช้เครือข่ายหรือบุคคลอื่นเป็นตัวกลางในการส่งเงินระหว่างกลุ่มเครือข่าย ทั้งนี้ ระบบธนาคารในปัจจุบันมีกฎระเบียบควบคุมที่รัดกุมและเข้มงวดขึ้น โดยธนาคารจะต้องสอบถามข้อมูลของลูกค้าที่จะโอนเงินไปต่างประเทศให้ละเอียดมากขึ้น ส่งผลให้อาชญากรหันมาใช้วิธีการ โอนเงินไปประเทศผ่านระบบใต้ดิน หรือที่เรียกว่าโพยก๊วน ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ทิ้งร่องรอยให้ตรวจสอบได้เลย เนื่องจากการโอนเงินเข้า/ออกนอกประเทศโดยไม่ผ่านสถาบันการเงิน แต่จะมีพ่อค้าเงินนอกระบบเป็นตัวกลางในการดำเนินการ ซึ่งจากสถิติในปี 2546 พบว่าธุรกรรมที่เกี่ยวกับโพยก๊วนมีมูลค่าราว 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่กลุ่มคนที่มักจะใช้บริการโพยก๊วน ได้แก่ แรงงานต่างด้าวที่ต้องการส่งเงินกลับประเทศ นอกจากนี้ นักพนันเป็นอีกกลุ่มที่นิยมใช้บริการเพื่อส่งเงินออกจากบ่อนกาสิโน

ในปัจจุบัน ไทยถูกจัดให้เป็นประเทศที่มีความเสี่ยงในการฟอกเงินสูง โดยแหล่งฟอกเงินที่มีบทบาทสำคัญที่มักจะถูกนำมาเป็นเส้นทางลำเลียงเงินผิดกฎหมายที่น่าจับตามอง ได้แก่ การโอนทรัพย์สินเข้า/ออกผ่านประเทศเพื่อนบ้าน การนำเงินไปลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นตลาดทุนที่มีมูลค่าสูงอยู่แล้ว ทำให้ยากแก่การตรวจสอบ ธุรกิจร้านทองและอัญมณี เต็นท์รถมือสอง ซึ่งอาชญากรอาจนำเงินผิดกฎหมายมาลงทุนเปิดกิจการเหล่านี้ นอกจากนี้ แหล่งฟอกเงินอีกประเภทหนึ่งที่น่าจับตามอง คือ สหกรณ์ซึ่งอาชญากรมักจะนำเงินผิดกฎหมายจำนวนมากเข้ามาฝากไว้และอาจอาศัยอิทธิพลในการเข้ามามีอำนาจในการบริหารสหกรณ์ หรือธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ ซึ่งเป็นธุรกิจที่ใช้เงินลงทุนสูงและเป็นธุรกิจที่ต้องใช้เงินสดในการทำธุรกรรมค่อนข้างสูง ทำให้เป็นที่นิยมสำหรับเป็นแหล่งฟอกเงิน

แนวโน้มการก่ออาชญากรรมผิดกฎหมายที่ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันเทคโนโลยีด้านการเงินได้ถูกพัฒนาไปมาก ส่งผลให้รูปแบบของการฟอกเงินมีความหลากหลายซับซ้อน โดยเฉพาะการฟอกเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการหลบเลี่ยงอำนาจและมีความยากลำบากในการตรวจสอบมากขึ้น เนื่องจากอาจจะมีการเข้าไปแก้ไขหรือตัดแปลงข้อมูลธุรกรรมผิดกฎหมายหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกรรมที่ไม่มี การตรวจสอบแหล่งที่มาของเงิน หรืออาจจะอยู่ในรูปของการเปิดร้านค้าออนไลน์เพื่อบังหน้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกรรมที่สามารถหลีกเลี่ยงการรายงานธุรกรรมทางการเงินกับหน่วยงานของรัฐได้ และส่วนใหญ่ปัญหาจะเกิดจากการที่ไม่สามารถระบุตัวตนของผู้กระทำความผิดได้ ขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐมีงบประมาณที่ค่อนข้างจำกัดในการต่อต้านการฟอกเงิน อาทิ สำนักงานปปง. มีงบประมาณประจำปี งบประมาณพ.ศ. 2559 จำนวนทั้งสิ้นเพียง 374 ล้านบาท ทำให้การต่อต้านขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ผลกระทบของการฟอกเงิน ต่อความมั่นคงของประเทศ

แม้ว่าแรงจูงใจของการฟอกเงินจะมาจากผลกำไร แต่การแสวงหากำไรสูงสุดไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของกระบวนการฟอกเงิน เนื่องจากขั้นตอนที่มีความสำคัญที่สุดคือการปกปิดธุรกรรมเพื่อหลบเลี่ยงจากการรับโทษหรือการตรวจจับของผู้มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าการนำเงินที่ได้ไปลงทุนเพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างผลตอบแทน ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้ผู้กระทำการฟอกเงินจะยอมจ่ายเงินมากขึ้นหรือแพงขึ้นในการลงทุนเพื่อแลกมากับการที่โอกาสจะถูกตรวจจับลดน้อยลง โดยธุรกรรมเหล่านี้ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในระบบเศรษฐกิจ ทั้งเงินทุน แรงงาน และที่ดิน เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การประกอบธุรกิจที่ผิดกฎหมายส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะครบวงจรและเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจหลากหลาย เช่น

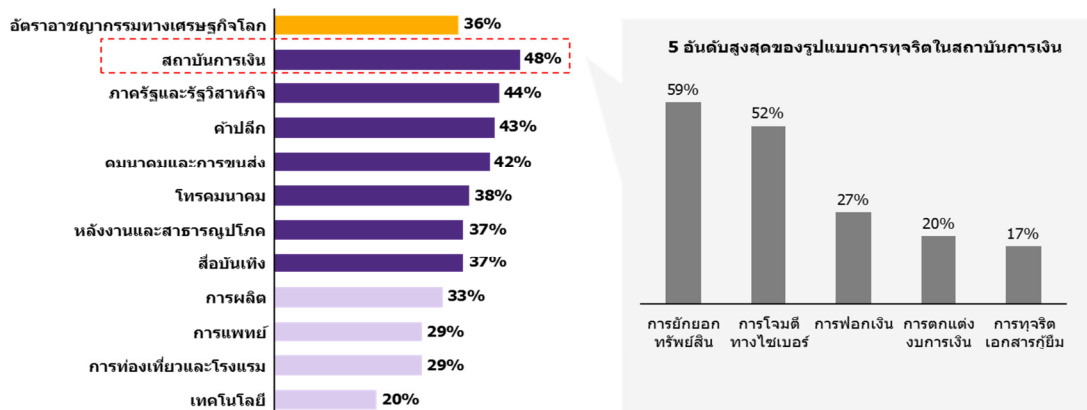
การค้ายาเสพติด ค้าอาวุธเถื่อน และการพนัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การจับกุมกลุ่มคนที่ประกอบธุรกิจผิดกฎหมายในหลายครั้งเป็นไปได้อย่างยากลำบากเนื่องจากการคอร์รัปชันในภาครัฐ กลุ่มผู้มีอิทธิพลทางการเมือง หรือผู้มีอำนาจในการตรวจสอบทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้ก้าวเข้ามามีอิทธิพลและอำนาจเหนือการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ การฟอกเงินยังเชื่อมโยงไปถึงการสนับสนุนทางการเงินให้แก่การก่อการร้ายที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในประเทศอีกด้วย

การจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีประสิทธิภาพ การประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย ปัญหาการคอร์รัปชัน และปัญหาการก่อการร้ายล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในทุกภาคส่วนทั้งภาคการเงิน ภาคเศรษฐกิจจริง รวมถึงยังส่งผลกระทบต่อสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วย

ผลกระทบต่อภาคการเงิน

แม้ว่าธุรกรรมฟอกเงินไม่จำเป็นที่จะต้องทำผ่านองค์กรในภาคการเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่ช่องทางเหล่านี้ยังเป็นแหล่งฟอกเงินสำคัญที่เป็นที่นิยม เนื่องจากองค์กรเหล่านี้เป็นศูนย์กลางของระบบการเงิน ซึ่งจะช่วยให้การฟอกเงินเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ดังนั้นหากภาคการเงินอันได้แก่ สถาบันการเงิน ผู้ให้บริการที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน รวมถึงตลาดทุนยังคงถูกใช้เป็นช่องทางหลักในการฟอกเงินอย่างแพร่หลายมากขึ้น สร้างความบิดเบือนของราคาหลักทรัพย์ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและการเติบโตของภาคการเงินในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากเงินทุนในภาคการเงินส่วนใหญ่จะมาจากการออมของภาคประชาชน ซึ่งเงินทุนเหล่านี้ควรจะถูกจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปลงทุนและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาของเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ จากผลสำรวจของ PricewaterhouseCoopers เมื่อปี 2559 ในหัวข้อเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจระบุว่า กว่า 48% ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบริษัททั่วโลก 2,251 บริษัท เห็นว่าสถาบันการเงินเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมากที่สุด ในขณะที่รูปแบบการทุจริตประกอบไปด้วย การยกยอกทรัพย์สิน การโจมตีทางอินเทอร์เน็ต และการฟอกเงิน เป็นต้น (ดูแผนภาพที่ 2-3) หากสถาบันการเงินไม่มีมาตรการในการตรวจสอบ และต่อต้านการฟอกเงินที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ประชาชนและต่างประเทศไม่มีความมั่นใจในระบบสถาบันการเงินของไทย

แผนภาพที่ 2-3 ผลสำรวจอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

ที่มา : PwC, Global Economic Crime Survey 2016

นอกจากผลกระทบต่อระบบสถาบันการเงินแล้ว การฟอกเงินยังส่งผลกระทบต่อตัวธุรกิจเองด้วย ทั้งการเพิ่มโอกาสให้เกิดการทุจริตในองค์กรหรือโอกาสที่ผู้ทำธุรกรรมฟอกเงินก้าวเข้ามามีอำนาจในธุรกิจภาคการเงินซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง รวมถึงความเชื่อมั่นต่อผู้ใช้บริการและนักลงทุน เช่น กรณีของ The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited (HSBC) ซึ่งเป็นสถาบันการเงินรายใหญ่ของโลกถูก The U.S. Attorney General เปรียบเทียบปรับเป็นเงินมูลค่ารวม 1.92 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2555 จากกรณีที่ไม่สามารถปรับปรุงกระบวนการติดตามธุรกรรมฟอกเงินและธุรกรรมการเงินที่ผิดกฎหมายได้อย่างเคร่งครัด หลังจากได้รับการตักเตือนถึงสองครั้งในช่วงปี 2546 - 2553 จากกรณีที่ไม่สามารถติดตามธุรกรรมทางการเงินของกลุ่มลูกค้าที่มีความเสี่ยงระดับปกติและระดับปานกลาง ซึ่งมีมูลค่าราว 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในช่วงปี 2549 - 2552 รวมถึงไม่มีการจัดสรรงบประมาณและพัฒนาบุคลากรให้เพียงพอต่อความจำเป็นในการรักษาประสิทธิภาพของกระบวนการติดตามการฟอกเงิน ซึ่งส่งผลให้เกิดธุรกรรมฟอกเงินที่มีมูลค่าสูงถึงราว 880 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

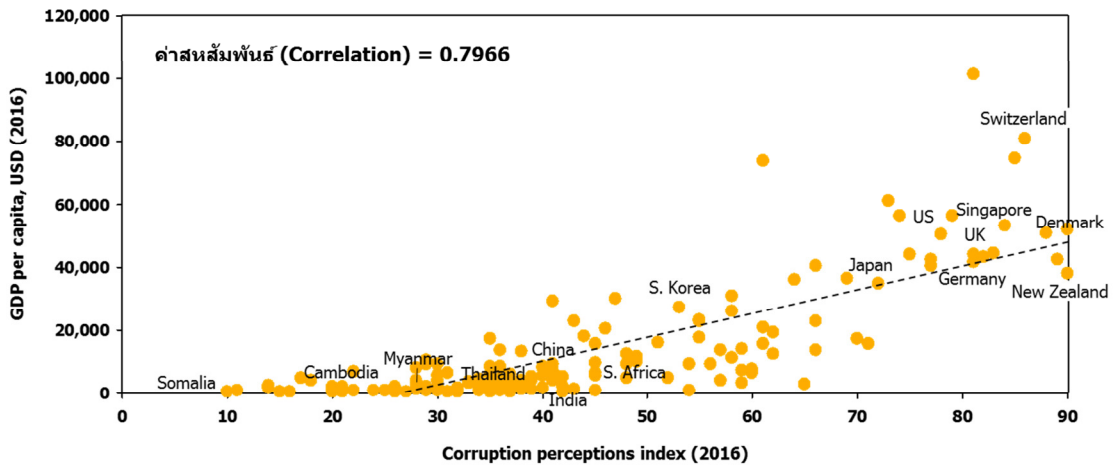
ผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจจริง

ผลกระทบของการฟอกเงินนอกจากจะทำให้การลงทุนและการจัดสรรทรัพยากรถูกบิดเบือนแล้ว ยังส่งผลให้ผลิตภาพในระบบเศรษฐกิจลดลง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กระบวนการฟอกเงินที่เป็นธุรกรรมของการนำเงินไปลงทุนในสินทรัพย์ต่าง ๆ เช่น การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์

หรือรถยนต์หรู โดยอาจมีการนำเงินไปลงทุนในราคาที่สูงเกินมูลค่าความเป็นจริง เช่น ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้นเกินกว่ามูลค่าที่ควรจะเป็นตามราคาตลาด หรือลงทุนในธุรกิจเพื่อเป็นการฟอกเงินอย่างเดียวโดยไม่ได้คำนึงถึงกำไรจากธุรกิจ ทำให้ผู้ที่ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกันจริงๆ ไม่สามารถแข่งขันได้ ซึ่งจะส่งผลให้การลงทุนเพื่อผลิตภาพนั้นลดน้อยลง (Crowding-out) และไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพส่วนเพิ่มต่อระบบเศรษฐกิจ อีกทั้ง ยังเป็นการบั่นทอนการเติบโตของเศรษฐกิจในระยะยาวอีกด้วย

นอกจากนี้ หากกระบวนการการฟอกเงินทำได้ง่ายและความเสี่ยงที่จะถูกตรวจจับได้น้อย จะยิ่งกระตุ้นให้เกิดการคอร์รัปชันมากขึ้น ซึ่งอัตราการเกิดคอร์รัปชันที่สูงขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ เสถียรภาพ และการเติบโตของระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ จะพบว่าการคอร์รัปชันมีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีค่าสหสัมพันธ์กับรายได้ต่อหัวของประชากรถึงราว 80% (ดูแผนภาพที่ 2-4) ซึ่งจะเห็นได้จากประเทศที่มีการคอร์รัปชันไม่มากอย่างเดนมาร์กหรือสวิตเซอร์แลนด์จะมีระดับรายได้ต่อหัวของประชากรสูง ในขณะที่ประเทศอย่างโซมาเลียและกัมพูชาที่ยังมีการคอร์รัปชันสูง จะส่งผลให้ระดับรายได้ต่อหัวของประชากรนั้นอยู่ในระดับต่ำ และส่งผลกระทบต่อสภาพสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ

แผนภาพที่ 2-4 ความสัมพันธ์ระหว่างการคอร์รัปชันและรายได้ต่อหัวประชากร

ที่มา : Worldbank และ Transparency International

การที่กระบวนการการฟอกเงินส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับธุรกิจผิดกฎหมายที่หลากหลาย เช่น ค้ายาเสพติด ค้าประเวณี ค้าอาวุธสงคราม และการพนัน จึงก่อให้เกิดขบวนการอาชญากรรม ที่มีเครือข่ายกว้างขวางตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน จังหวัด ประเทศ และยังมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายในต่างประเทศด้วย ดังเช่น กรณีของเครือข่ายไซเบอร์นะ พ่อค้ายาเสพติดรายใหญ่ของลาว ที่ใช้เส้นทาง

การค้าเถียงยาเสพติดผ่านประเทศไทยจากทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ไปยังภาคใต้ของ ไทยรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอย่าง มาเลเซียและสิงคโปร์ โดยมีเครือข่ายที่กว้างขวางทั้งในไทยและ ลาว ทั้งกลุ่มที่เป็นนักธุรกิจ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ผู้มีอำนาจทางการเมือง ผู้มีอำนาจในการ ตรวจสอบ ผู้มีชื่อเสียง เป็นต้น ทั้งนี้ หลังจากการตรวจสอบทรัพย์สินของไซชนะในลาวพบว่า มี รูปแบบการฟอกเงินทั้งผ่านทางสถาบันการเงินและยังมีการยกย้ายถ่ายเทมาซื้อสินทรัพย์ต่างๆ โดย ตรวจสอบว่ามีบัญชีเงินฝากถึง 29 เล่ม และตรวจพบสินทรัพย์ในส่วนของทองรูปพรรณและเงินสด และการซื้อรถหรูมากกว่า 20 คัน โดยจดทะเบียนในชื่อของคนรับใช้ที่บ้านและมีบุคคลที่เป็นนอมินี ในการถือครองทรัพย์สินอีกหลายคน รวมถึงการสวมทะเบียนปลอมเพื่อให้รถยนต์เหล่านี้กลายเป็น รถที่ถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้ง ยังพบว่านายไซชนะยังมีธุรกิจบังหน้าอีกหลากหลายอย่าง อาทิ ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจโรงเลื่อย นอกจากนี้ ยังคาดว่าอาจมีการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการก่อการร้ายในบริเวณ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยอีกด้วย ซึ่งการก้าว เข้ามามีอำนาจเหนือการควบคุมกฎหมายนั้นส่งผลให้เกิดการกระตุกตัวของรายได้ รวมถึงการลงทุน ที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพต่อเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการค้าเติบโตและเสถียรภาพของเศรษฐกิจ รวมถึงความเป็นอยู่ของประชาชน และสังคม

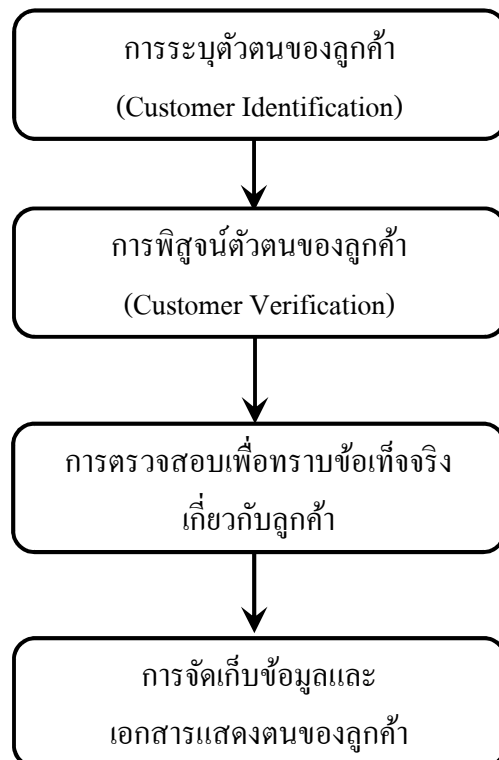
แนวคิดการป้องกันปัญหาการฟอกเงิน

ในส่วนของการป้องกันการฟอกเงิน หลายประเทศได้มีการวางมาตรการและออก กฎหมายมารองรับไว้อย่างรัดกุมทั้งในส่วนของการตรวจสอบและการกำหนดให้สถาบันการเงินต้อง บันทึกข้อมูลแหล่งที่มาของเงินซึ่งค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการตรวจสอบธุรกรรมฟอกเงินทั่วโลกมี มูลค่าสูงถึงหนึ่งหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ทั้งนี้ ในส่วนของประเทศไทย สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) เป็นหน่วยงานหลักในการกำกับและปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ ขยายอาวุธที่มีอนุภาพทำลายล้างสูง โดยมีหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย กำหนดมาตรการกำกับดูแลและตรวจสอบ รวมถึงผลักดันการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องตามมาตรฐานสากล เช่น การ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบสำหรับเป็นแนวทางให้ผู้มีหน้าที่รายงาน ได้แก่ สถาบันการเงินต้องจัดให้มีกระบวนการในการรับลูกค้า เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า ซึ่งจะช่วยลด ความเสี่ยงเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินฯ และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย และแพร่ ขยายอาวุธที่มีอนุภาพทำลายล้างสูงฯ

หลักการและกระบวนการทำ KYC/CDD ในสถาบันการเงิน

การสร้างความสัมพันธ์หรือทำธุรกรรมกับสถาบันการเงิน ไม่ว่าจะเป็นการเปิดบัญชีเงินฝาก การเปิดบัญชีซื้อขายกองทุนรวม หรือการทำธุรกรรมอื่นๆ สถาบันการเงินมีหน้าที่รับผิดชอบในการรู้จักตัวตนลูกค้าและดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เพียงพอ รวมถึงมีกระบวนการพิสูจน์ตัวตนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเอกสารแสดงตนของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แนวทางปฏิบัติในการรู้จักตัวตนของลูกค้า (Know Your Customer : KYC) และการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence : CDD) ของสถาบันการเงิน ตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (AML/CFT) ในปัจจุบันสามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 2-5 กระบวนการทำ KYC/CDD ในสถาบันการเงิน

1. **การระบุตัวตนของลูกค้า (Customer Identification)** กระบวนการรู้จักตัวตนของลูกค้าและรวบรวมข้อมูลของลูกค้า โดยการขอเอกสารและหลักฐานแสดงตนตามที่กฎหมายกำหนด เช่น บัตรประจำตัวประชาชน กรณีลูกค้าเป็นบุคคลธรรมดา หรือหนังสือรับรองบริษัท กรณีลูกค้า

นิติบุคคล เป็นต้น และดำเนินการให้ลูกค้าลงลายมือชื่อเพื่อยืนยันการทำธุรกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าสถาบันการเงินมีข้อมูลและเอกสารแสดงตนเพียงพอในการทำความรู้จักลูกค้า

2. **การพิสูจน์ตัวตนของลูกค้า (Customer Verification)** กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเอกสารแสดงตนของลูกค้าจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยการตรวจสอบข้อมูลและเอกสารแสดงตนผ่านเครื่องอ่านบัตรประจำตัวประชาชน (Smart Card Reader) และ/หรือระบบการตรวจสอบลายนิ้วมือของลูกค้าเพื่อประกอบการพิสูจน์ตัวตนของลูกค้าผ่านระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักทะเบียนราษฎร์ หรือการตรวจสอบข้อมูลนิติบุคคลผ่านฐานข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เป็นต้น

3. **การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence: CDD)** กระบวนการตรวจสอบข้อมูลลูกค้าในเชิงลึกเพิ่มขึ้นจากกระบวนการรู้จักลูกค้า (KYC) เพื่อให้สถาบันการเงินเข้าใจลูกค้ามากยิ่งขึ้น เช่น ตรวจสอบรายชื่อลูกค้าที่อาจมีความเสี่ยงด้านการฟอกเงินกับฐานข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (“สำนักงาน ปปง.”) การหาผู้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง รวมถึงการทบทวนข้อมูลการระบุตัวตนของลูกค้าให้เป็นปัจจุบัน เฝ้าระวังและติดตามความเคลื่อนไหวทางการเงินหรือการทำธุรกรรมของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง (Monitoring) ตามระดับความเสี่ยงของลูกค้าแต่ละราย หากลูกค้ามีความเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ หรือมีรูปแบบการทำธุรกรรมต่างไปจากเดิม สถาบันการเงินต้องรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย (Suspicious Transaction Report: STR) ต่อสำนักงาน ปปง.

4. **การจัดเก็บรักษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง** สถาบันการเงินต้องจัดเก็บข้อมูลและเอกสารแสดงตน ตลอดจนข้อมูลขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงภาพและเสียงกรณีการเปิดบัญชีผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยจัดเก็บเอกสารดังกล่าวไว้ในสถานที่ที่ปลอดภัย ณ สถาบันการเงิน เป็นระยะเวลา 10 ปี เพื่อให้ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องใช้ในการตรวจสอบ หรือใช้ประกอบในการสอบสวนหรือดำเนินคดีหากพบความผิดปกติที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี กระบวนการปฏิบัติในการรู้จักตัวตนของลูกค้า (Know Your Customer : KYC) และการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence : CDD) ของสถาบันการเงินในปัจจุบันยังมีปัญหาอยู่มากทั้งความซ้ำซ้อนในการทำรายงานที่ลูกค้าจำเป็นต้องจัดส่งรายงานชุดเดียวกันให้กับสถาบันการเงินทุกแห่งที่จะทำธุรกรรมด้วย ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของบริษัทเองก็ค่อนข้างสูงทั้งการลงทุนระบบและการติดตามความเคลื่อนไหวของข้อมูล ลูกค้าที่มีปริมาณมากโดยอาจมีค่าใช้จ่ายสูง บริษัทตรวจสอบบัญชี KPMG ได้ประมาณการค่าใช้จ่ายด้านการตรวจสอบการฟอกเงินทั่วโลกไว้ที่ราว 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2557

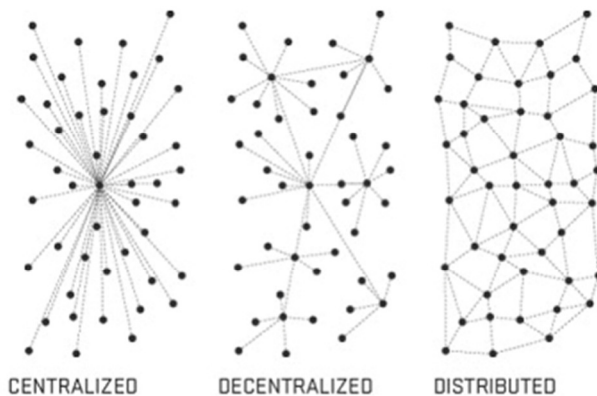
(Global Anti-Money Laundering Survey 2014, KPMG, January 2014) นอกจากนี้ กระบวนการทำงานส่วนใหญ่ยังคงใช้การทำงานโดยคนเป็นหลักส่งผลให้เกิดความล่าช้าซึ่งใช้เวลานานถึง 30-50 วัน (“Cost of KYC too high says Swiss start up” Elliott Holley, Banking Technology, January 2014) และยังมีโอกาสที่จะเกิดข้อผิดพลาดอีกด้วย โดยปัจจุบันสถาบันการเงินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจในการนำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนมาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบล็อกเชนเทคโนโลยี

นิยามและการทำงานของบล็อกเชน

บล็อกเชน คือระบบโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของบล็อก (Block) ที่ต่อเชื่อมกันเป็นเสมือนห่วงโซ่ (Chain) ที่ทำให้บล็อกข้อมูลเชื่อมต่อไปยังทุกคนในเครือข่าย ซึ่งในแต่ละบล็อกข้อมูลจะแสดงถึงประวัติหรือบันทึกบัญชีธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ที่เปรียบได้กับฐานข้อมูล (Database) หรือสมุดบัญชีดิจิทัล โดยบล็อกเชนเป็นระบบการจัดการฐานข้อมูลที่เก็บประวัติการทำธุรกรรมทางการเงินและสินทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งในแต่ละบันทึกของการทำธุรกรรมที่เชื่อมโยงกันเหล่านั้นจะถูกจัดเก็บและทำสำเนาบัญชีธุรกรรมในรูปแบบกระจายศูนย์ (Distributed Ledger) ไปยังเครือข่ายของทุกคนที่อยู่ในระบบบล็อกเชน (Nodes) โดยทุกคนในระบบจะมีข้อมูลชุดเดียวกัน และข้อมูลใหม่จะอัปเดตต่อเนื่องจากชุดข้อมูลเดิมตลอดเวลา ซึ่งการจะสร้างบล็อกข้อมูลใหม่จะต้องผ่านการตรวจสอบข้อมูลจากสมาชิกในเครือข่ายก่อน (Consensus Network) จึงจะสามารถบันทึกบล็อกข้อมูลใหม่เข้าไปในระบบได้ ทำให้ไม่จำเป็นต้องอาศัยตัวกลาง เช่น ธนาคารกลาง สถาบันการเงิน หรือสำนักหักบัญชีต่าง ๆ ในการจัดเก็บข้อมูลธุรกรรมและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ข้อมูลที่บันทึกต่อกันในระบบแล้วนั้นจะไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้การตรวจสอบย้อนหลังทำได้ง่ายและมีความโปร่งใส ช่วยลดต้นทุนและระยะเวลาในการทำธุรกรรม ลดความเสี่ยงจากการฉ้อโกงและการปลอมแปลงเอกสาร อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงจากการถูกโจมตีฐานข้อมูลอีกด้วย จะเห็นได้ว่าบล็อกเชนเป็นนวัตกรรมที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 2-6 รูปแบบโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูล

ที่มา : Paul Baran's original diagram on distributed networks, 1964

ประเภทของบล็อกเชน

บล็อกเชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. **บล็อกเชนสาธารณะ (Public Blockchain)** คือ บล็อกเชนที่อนุญาตให้ทุกคนสามารถที่จะร่วมบันทึกข้อมูลการทำธุรกรรมต่างๆ ในระบบได้ เปรียบเสมือนอินเทอร์เน็ตที่อนุญาตให้ทุกคนมีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลในระบบได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในบล็อกเชนสาธารณะจะต้องจัดเก็บสำเนาบัญชีประวัติของการทำธุรกรรมทั้งหมดเอาไว้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าบล็อกเชนประเภทนี้จะไม่มีการเพียงคนเดียวคนหนึ่งเป็นเจ้าของบัญชีประวัติของการทำธุรกรรมตัวอย่างของบล็อกเชนสาธารณะ ได้แก่ บิทคอยน์ (Bitcoin) และอีทีเอรีียม (Ethereum)

2. **บล็อกเชนส่วนตัว (Private Blockchain)** คือ บล็อกเชนให้สิทธิ์เฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตจากทางระบบเท่านั้นที่จะสามารถทำการจัดเก็บสำเนาบัญชีประวัติของการทำธุรกรรมได้ เปรียบเสมือนอินทราเน็ต (Intranet) ที่จำกัดสิทธิ์ให้เฉพาะบุคคลหรือหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตจากทางระบบให้เข้าถึงข้อมูลได้ ซึ่งเครือข่ายของบล็อกเชนลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะมีเจ้าของระบบอยู่ตัวอย่างของบล็อกเชนส่วนตัว ได้แก่ Ripple ซึ่งเป็นผู้ให้บริการด้านการโอนเงินระหว่างประเทศจากสหรัฐอเมริกา และกลุ่มพันธมิตร R3

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน

ในปัจจุบันบล็อกเชนมีแนวโน้มถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยืนยันความมีค่า (Value) หรือยืนยันความถูกต้องของธุรกรรมหลากหลายประเภทโดยเฉพาะธุรกรรมทางการเงิน เช่น การโอนเงินระหว่างประเทศ (Cross-Border Payment) และกระบวนการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ (Settlement) เป็นต้น

ตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนมาช่วยในเรื่องการโอนเงินระหว่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันการชำระเงินระหว่างประเทศมีกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน ใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และมีค่าธรรมเนียมในการดำเนินการค่อนข้างสูง เนื่องจากธนาคารของผู้จ่ายเงินและผู้รับเงินไม่ได้อยู่บนระบบการชำระเงินเดียวกัน จึงต้องดำเนินการผ่านระบบธนาคารตัวแทนต่างประเทศ (Correspondent Banking) ดังนั้น บริษัท Ripple ซึ่งเป็นผู้ให้บริการด้านการชำระเงินชั้นนำของโลก จากประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้ โดยเป็นระบบหลังบ้าน (Back-end) สำหรับการชำระเงินระหว่างประเทศ ซึ่งตัดขั้นตอนที่ต้องผ่านคนกลางออกไป ช่วยลดต้นทุนการทำธุรกรรมโดยให้ธนาคารต้นทางและปลายทางติดต่อกันโดยตรงแบบเรียลไทม์ ปัจจุบันมีธนาคารขนาดใหญ่หลายแห่งทั่วโลกเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับ Ripple เพื่อยกระดับบริการด้านการชำระเงินระหว่างประเทศ เช่น ธนาคาร Standard Chartered, Bank of America, UBS, และ Mizuho เป็นต้น ในปี 2559 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) โดยการดำเนินงานของบริษัท ดิจิทัล เวนเจอร์ส จำกัด ได้ร่วมลงทุนในบริษัท Ripple ซึ่งถือเป็นสถาบันการเงินไทยแห่งแรกที่เริ่มลงทุน ศึกษา และพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงินบนแพลตฟอร์มบล็อกเชน

บล็อกเชนเทคโนโลยีไม่เพียงมีบทบาทอยู่แค่การทำธุรกรรมทางการเงินเท่านั้น ปัจจุบันยังมีความพยายามในการนำบล็อกเชนไปใช้ในกิจกรรมทางธุรกิจหลากหลายประเภทเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ธุรกรรมระหว่างกันทำได้สะดวกมากขึ้นและลดขั้นตอนที่ยังยากซับซ้อน เช่น มีการนำบล็อกเชนไปใช้ในการบันทึกความเป็นเจ้าของในสินทรัพย์ต่างๆ การซื้อขายทองคำ เพชร ภูผาควา นายน้ำซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ การจดทะเบียน โฉนดของกรรมที่ดิน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีมีการนำบล็อกเชนมาใช้ในกระบวนการทำ KYC/CDD รวมถึงการทำ Digital Identity ได้อย่างปลอดภัยและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

การใช้บล็อกเชนในการทำ KYC/CDD ในต่างประเทศ

จากปัญหาและอุปสรรคในการทำ KYC/CDD ในปัจจุบัน หลายภาคส่วนมีความพยายามที่จะปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนหนึ่งของปัญหาคือการทำงานที่ขาดประสิทธิภาพ ด้วยเทคโนโลยีที่ข้อมูลเดิมไม่สามารถรองรับกับปริมาณงานและ

ความซับซ้อนของงานที่มีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการคิดค้นและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น บล็อกเชน มาใช้จึงเป็นสิ่งที่หลายองค์กรให้ความสำคัญในปัจจุบัน

ในต่างประเทศมีหลายองค์กรที่ให้ความสนใจนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้ในการทำ KYC/CDD ทั้งองค์กรที่ทำหน้าที่หรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำ KYC/CDD อยู่เดิม และบริษัทเทคโนโลยีทางการเงินหรือฟินเทคสตาร์ทอัพ ซึ่งหนึ่งในองค์กรที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ SWIFT หรือ Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

SWIFT ได้สร้างเครือข่ายการส่งข้อความและธุรกรรมทางการเงินระหว่างสถาบันการเงินที่มีความปลอดภัยและเป็นมาตรฐานระดับโลก ในปัจจุบัน SWIFT เชื่อมต่อกับสถาบันการเงินประมาณ 11,000 แห่งจาก 200 ประเทศทั่วโลก โดยมีปริมาณข้อความที่แลกเปลี่ยนในแต่ละวันโดยเฉลี่ยสูงถึง 15 ล้านข้อความ อย่างไรก็ตาม SWIFT ไม่ได้มีหน้าที่ในการโอนเงินระหว่างประเทศ ซึ่งหน้าที่ในส่วนนี้เป็นของธนาคารตัวแทนต่างประเทศ (Correspondent Banks) ซึ่งจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละสถาบันการเงิน

นอกเหนือจากเครือข่ายการส่งข้อความและธุรกรรมการเงิน SWIFT ยังมีบริการด้าน KYC (KYC Registry) โดย SWIFT ได้ร่วมมือกับ Correspondent Banks ขนาดใหญ่ทั่วโลกเพื่อเลือกและกำหนดข้อมูลหรือเอกสารที่จำเป็นในการทำ KYC ระหว่างสถาบันการเงิน โดยองค์กรที่สนใจสามารถอัปโหลดข้อมูลที่จำเป็นในการทำ KYC จากนั้น SWIFT จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล

นอกจากนี้ ในปี 2559 SWIFT ได้นำเสนอรายงานที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของ SWIFT ซึ่งในภาพรวมแล้วทาง SWIFT เห็นว่าบล็อกเชนจะช่วยทำให้ระบบการเงินมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามยังคงต้องการการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมก่อนที่สถาบันการเงินต่าง ๆ จะยอมรับและนำไปใช้ในวงกว้าง โดยทาง SWIFT เองได้เริ่มการทำการทดลองการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในส่วนของโอนเงินระหว่างประเทศก่อน และอาจขยายไปยังบริการอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

นอกจากองค์กรขนาดใหญ่อย่าง SWIFT ที่ให้ความสนใจนำบล็อกเชนมาช่วยในกระบวนการทำ KYC/CDD แล้ว ยังมีบริษัทสตาร์ทอัพเกิดใหม่ที่พยายามแก้ไขปัญหาด้วย เช่น KYC-Chain, uPort, และ Tradle เป็นต้น บริษัทเกิดใหม่เหล่านี้พยายามเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเรื่อง Digital Identity Management ซึ่งหากนำมาใช้อย่างถูกต้องจะช่วยลดขั้นตอนและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับกระบวนการทำ KYC/CDD

Tradle

Tradle ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาเป็นตัวเชื่อมระหว่างเครือข่ายภายในและภายนอกสถาบันการเงิน ซึ่งข้อมูล KYC จะถูกจัดเก็บไว้ในองค์กรต่าง ๆ และสามารถถ่ายโอนกันได้สะดวกมากขึ้น โดยที่ข้อมูลยังอยู่ในความควบคุมของผู้ใช้ ทั้งนี้ ระบบบริการของ Tradle อยู่บนพื้นฐานของบิตคอยน์บล็อกเชน โดยผลิตภัณฑ์ของ Tradle เป็นแบบเซิร์ฟเวอร์แอปพลิเคชัน (Server Application) ซึ่งสามารถปรับใช้กับโครงสร้างข้อมูลหลังบ้าน (Back-end) ที่มีอยู่ในองค์กรได้โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนระบบเดิม

uPort

uPort เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการจัดการตัวตนของผู้ใช้ (Digital Identity) ที่ใช้ Ethereum บล็อกเชนเข้ามาช่วย โดยผู้ใช้งานสามารถควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Identity Management) และสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Assets) ได้ ซึ่ง uPort มีบริการที่ใช้งานได้ง่ายโดยเริ่มตั้งแต่การลงทะเบียน การพิสูจน์ตัวตน การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว และการจัดการรหัสในการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว การบริการของ uPort ได้เข้ารหัสลับข้อมูลส่วนตัวทำให้ผู้ใช้งานสามารถเลือกเปิดเผยข้อมูลบางส่วนได้

KYC-Chain

KYC-Chain ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนและสัญญาอัจฉริยะ (Smart Contract) สำหรับจัดการข้อมูลบุคคล แพลตฟอร์มของ KYC-Chain ช่วยให้การเปิดบัญชีธนาคารทำได้ง่ายขึ้น มีการเชื่อมต่อผ่าน API กับหน่วยงานภายนอกที่มีข้อมูลบุคคล ผู้ใช้เป็นเจ้าของรหัสส่วนตัว (Private Key) ซึ่งสามารถนำไปถอดรหัสเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้ นอกจากนี้ ผู้ใช้ยังสามารถเลือกเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วนและกำหนดผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นๆ ได้ โดย KYC-Chain เป็นบริษัทบล็อกเชนหนึ่งเดียวที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าโครงการ 2016 Fintech Innovation Lab Asia-Pacific

กรณีศึกษา การจัดการตัวตนในรูปแบบดิจิทัล โดยใช้บล็อกเชนเทคโนโลยี

กรณีศึกษาประเทศเอสโตเนีย

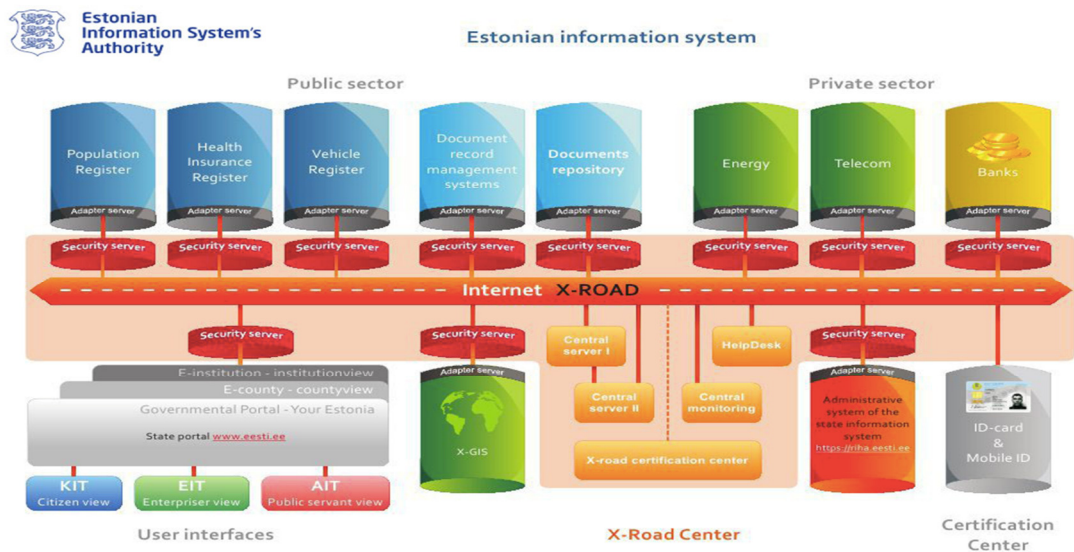
สาธารณรัฐเอสโตเนียเป็นประเทศแนวหน้าของโลกที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการปฏิวัติการทำธุรกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและเอกชนให้ทันสมัย เพื่อก้าวข้ามไปสู่สังคมเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) อย่างเต็มรูปแบบ ยิ่งไปกว่านั้น เอสโตเนียถือเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการ

ผลักดันให้เกิดรัฐบาลดิจิทัลด้วยการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน โดยการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของประเทศด้วยการสร้างระบบการทำงานของรัฐบาลขึ้นมาใหม่ทั้งหมด เพื่อยกระดับการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มความเชื่อมั่นในภาครัฐให้มากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลได้นำเสนอโครงการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) รวมถึงปรับปรุงข้อมูลของภาครัฐให้ทันสมัย จนเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเรื่องการเข้าถึงบริการของภาครัฐ ทำให้รัฐบาลมีความโปร่งใส ลดการทุจริตคอร์รัปชัน ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการของภาครัฐผ่านช่องทางออนไลน์ โดยมีการระบุตัวตนในรูปแบบดิจิทัลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว มีความปลอดภัย และทำให้ประชาชนมีความใกล้ชิดกับภาครัฐมากยิ่งขึ้น จนได้ชื่อว่าเป็นประเทศชั้นนำด้านรัฐบาลดิจิทัลที่ดีที่สุดในโลก

องค์ประกอบของระบบการจัดการตัวตนในรูปแบบดิจิทัล

ประเทศเอสโตเนียเริ่มพัฒนาด้านการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์มาตั้งแต่ปี 2543 โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาระบบการยื่นภาษีออนไลน์ (E-Tax Board) ซึ่งปัจจุบันมีการยื่นภาษีออนไลน์มากกว่า 98% อีกทั้งรัฐบาลยังให้ความสำคัญกับหลักฐานดิจิทัล โดยมีการออกกฎหมายรับรองลายมือชื่อดิจิทัล (Digital Signature Law) ให้มีผลผูกพันตามกฎหมายเทียบเท่ากับการลงลายมือชื่อด้วยน้ำหมึก ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสมาร์ตการ์ดที่ประชาชนในประเทศเอสโตเนียใช้อยู่ในปัจจุบัน ต่อมาในปี 2544 รัฐบาลได้เริ่มพัฒนาแพลตฟอร์ม X-Road หรือทางเชื่อมข้อมูลภาครัฐ ซึ่งเป็นตัวกลางในการเชื่อมข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในเอสโตเนียเข้าด้วยกัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข้ามหน่วยงาน โดย X-Road ไม่มีศูนย์กลางในการจัดเก็บข้อมูล ทำให้ข้อมูลมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 2-7 โครงสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศเอสโตเนีย

ที่มา : Estonian Information System Authority

ในปี 2545 รัฐบาลได้นำเสนอบัตรประจำตัวประชาชนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic ID Card หรือ e-ID Card) โดย e-ID Card เป็นสมาร์ตการ์ดฝังชิพที่เก็บข้อมูลพื้นฐานของผู้ถือบัตร ประกอบด้วยไมโครชิพที่มีระบบความปลอดภัยสองชั้น โดยรหัสชั้นแรกใช้สำหรับการยืนยันตัวตน และรหัสชั้นที่สองใช้สำหรับการลงลายมือชื่อดิจิทัล (Digital Signature) ซึ่ง e-ID Card ถูกพัฒนาขึ้นโดยอาศัยโครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีบล็อกเชน เพื่อช่วยให้การพิสูจน์ตัวตนและการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญต่างๆ มีความปลอดภัยและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาลได้นำ e-ID Card มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐและเอกชนผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างสะดวกปลอดภัย ปัจจุบันการให้บริการของภาครัฐและภาคเอกชนเกือบทั้งหมดอยู่ในรูปแบบดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมกับธนาคาร การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้าถึงข้อมูลประวัติการรักษาพยาบาล การจัดการภาษีส่วนบุคคล การใช้บริการขนส่งสาธารณะ และการเดินทางท่องเที่ยวในสหภาพยุโรปโดยไม่ต้องใช้หนังสือเดินทาง (Passport) เป็นต้น ปัจจุบันมีประชากรที่ใช้ e-ID Card กว่า 1.2 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 96 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม 2560)

นอกจากนี้ รัฐบาลได้ร่วมมือกับบริษัท บิทเนชั่น (Bitnation) ซึ่งเป็นผู้ให้บริการแพลตฟอร์มสำหรับการจัดการตัวตนในรูปแบบดิจิทัล โดยการนำบล็อกเชนมาใช้พัฒนาโครงการ e-Residency หรือโครงการพลเมืองดิจิทัล โดยเปิดโอกาสให้กับประชากรทั่วโลกสามารถยื่นคำขอสมัครเป็นพลเมืองดิจิทัล (e-Resident) ของเอสโตเนียได้ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในเอสโตเนีย รวมถึงสามารถยื่นคำขอจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทสัญชาติเอสโตเนีย โดยการยืนยันตัวตน การลงนามในเอกสารด้วยลายมือชื่อดิจิทัล (Digital Signature) และยังสามารถจัดส่งเอกสารทั้งหมดผ่านช่องทาง

ออนไลน์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ พลเมืองเสมือนของเอสโตเนียจะสามารถทำธุรกรรม และเข้าถึงบริการต่างๆ ของภาครัฐผ่านช่องทางออนไลน์ได้ ไม่ว่าจะเป็นการรับรองสัญชาติธุรกิจ ใบสูติบัตร เอกสารการสมรส และเอกสารทางกฎหมายอื่นๆ ทั้งนี้ เป้าหมายของโครงการ e-Residency คือการให้บริการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสำหรับประชากรทั่วโลก

บทเรียนจากกรณีศึกษาประเทศเอสโตเนีย

จากกรณีศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความสำเร็จของเอสโตเนียเกิดจากการทำงานร่วมกันของแพลตฟอร์ม X-Road และ E-Identity รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน อย่างไรก็ตาม ด้วยโครงสร้างการทำงานของ X-Road อาจทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นจากการที่รัฐบาลสามารถเข้าถึงข้อมูลของประชาชนได้ ดังนั้น ความโปร่งใสของภาครัฐในการเก็บรักษาข้อมูลและธรรมเนียมปฏิบัติของภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลสามารถเข้าถึงข้อมูลได้บ้าง รวมถึงความน่าเชื่อถือของหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ในการจัดการข้อมูล Digital Identity ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะช่วยในการขับเคลื่อนประเทศและทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาประเทศเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในประเทศด้วย

อย่างไรก็ตาม หากประเทศไทยจะนำระบบการบริหารประเทศของเอสโตเนียมาประยุกต์ใช้นั้น อาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างของจำนวนประชากร เนื่องจากเอสโตเนียเป็นประเทศขนาดเล็ก มีประชากรเพียง 1.3 ล้านคนเท่านั้น ประกอบกับวิสัยทัศน์ของผู้นำประเทศที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันกระบวนการต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้ระยะเวลาไม่นานนัก ทั้งนี้ สำหรับประเทศไทยซึ่งมีประชากรจำนวนมากกว่า รวมถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และกฎหมายที่มีความซับซ้อน ทำให้การพัฒนากระบวนการใหม่อาจมีความยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศแห่งนวัตกรรมดิจิทัลนั้นยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญ โดยต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการบริหารประเทศ เปิดข้อมูลภาครัฐให้สามารถเข้าถึงได้ทั่วไป รวมถึงการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อที่จะนำไปสู่ความปลอดภัยของข้อมูล ความน่าเชื่อถือ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในประเทศ อีกทั้งยังช่วยประหยัดงบประมาณของภาครัฐ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตมวลรวมของประเทศอีกด้วย

สรุป

ปัญหาการฟอกเงินยังคงเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ดังนั้น สถาบันการเงินซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการรู้จักลูกค้าผ่านกระบวนการทำ KYC/CDD ซึ่งปัจจุบันกระบวนการดังกล่าวยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มากไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทำงานที่มีความซ้ำซ้อน มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูง และปัญหาเรื่องการทุจริตและความผิดพลาดในการดำเนินงาน ส่งผลให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ จากกรณีศึกษาเรื่องการทำ KYC/CDD ในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นบริษัทเทคโนโลยีทางการเงิน (Fintech Startup) หรือกรณีศึกษาจากความสำเร็จในการบริหารประเทศของเอสโตเนียที่มีการนำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการข้อมูลตัวตน (Identity Management System) นั้น ดังนั้น เทคโนโลยีดังกล่าวน่าจะช่วยทำให้ข้อมูลมีความปลอดภัย น่าเชื่อถือ ช่วยให้การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 3

ปัญหาและอุปสรรคของสถาบันการเงิน

ในการทำ KYC/CDD

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของสถาบันการเงินในกระบวนการทำ KYC/CDD จากการรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแลงานด้าน KYC/CDD จากการเข้าร่วมสัมมนาที่จัดโดยสำนักงาน ปปง. และจากการประชุมร่วมกันของธนาคารสมาชิกภายใต้สมาคมธนาคารไทย ซึ่งเป็นการรวบรวมปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายหลังการประกาศใช้กฎกระทรวง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า พ.ศ.2556 พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559

ที่มาของการบังคับใช้กฎหมาย

สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (สำนักงาน ปปง.) เป็นหน่วยงานหลักในการกำกับการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (AML/CFT/WMD) โดยมีหน้าที่เสนอแนะ โฆษณาและมาตรการกำกับและตรวจสอบผู้มีหน้าที่รายงานการทำธุรกรรมตามกฎหมายซึ่งรวมถึงสถาบันการเงิน ตรวจสอบและวิเคราะห์รายงานหรือข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำธุรกรรม สืบสวนและเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้กระทำ ความผิดและดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านการกำกับดูแลและมาตรการด้านปฏิบัติการอย่างบังเกิดผลในการต่อต้านการฟอกเงิน (ML) การสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (TF) และการแพร่ขยายอาวุธ โดยมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองมิให้มีการนำระบบการเงินระหว่างประเทศไปใช้กระทำ ความผิด

สำนักงาน ปปง. จึงได้ผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของชาติที่จะต้องดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้ประเทศไทยถูกใช้เป็นช่องทางในการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง นอกจากนี้ ได้ประกาศใช้กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า พ.ศ. 2556 และปรับปรุงเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2559 เพื่อให้มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าตามมาตรฐานสากล และช่วยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

กฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และที่ปรับปรุงเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559

หน้าที่ของสถาบันการเงินในการปฏิบัติตามกฎหมาย

1. การจัดให้ลูกค้าแสดงตน (Know Your Customer: KYC)

การจัดให้ลูกค้าแสดงตน หมายถึง การดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูลของลูกค้าและการดำเนินการเพื่อตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของข้อมูลการแสดงผลตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 ดังนั้น ธนาคารจึงมีหน้าที่จัดให้ลูกค้าแสดงตนทุกครั้งก่อนสร้างความสัมพันธ์ กรณีผู้ทำธุรกรรมเป็นครั้งคราวต้องจัดให้แสดงตนเมื่อมีการทำธุรกรรมตั้งแต่ 1 แสนบาทขึ้นไป

ประเภทของการแสดงตนมี 2 ประเภทคือ การแสดงตนแบบพบหน้า (Face to Face) และการแสดงตนแบบไม่พบหน้า (Non Face to Face) ซึ่งโดยส่วนใหญ่ธนาคารจะจัดให้ลูกค้าแสดงตนแบบพบหน้าในการสร้างความสัมพันธ์ครั้งแรก สำหรับการแสดงตนแบบไม่พบหน้านั้นสามารถดำเนินการได้กับผลิตภัณฑ์ที่มีความเสี่ยงในด้านการฟอกเงินต่ำเท่านั้น

แผนภาพ 3-1 ข้อมูลการแสดงตน (KYC) ของลูกค้าประเภทบุคคล และนิติบุคคล

บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
<ol style="list-style-type: none"> 1. ชื่อเต็ม 2. วัน เดือน ปีเกิด 3. เลขประจำตัวประชาชน หรือเลขประจำตัวในเอกสารสำคัญที่รัฐบาลไทยออกให้ 4. ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน และ ที่อยู่ปัจจุบัน (กรณีต่างตัวให้แสดงที่อยู่ประเทศเจ้าของสัญชาติและที่อยู่ในประเทศไทย 5. อาชีพ* 6. สถานที่ทำงาน* 7. ข้อมูลการติดต่อ ได้แก่ หมายเลขโทรศัพท์ และ E-mail 8. ลายมือชื่อผู้ทำธุรกรรม* 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชื่อนิติบุคคล 2. เลขประจำตัวผู้เสียภาษี (ถ้ามี) 3. หลักฐานสำคัญแสดงตน เช่น หนังสือรับรอง หนังสือแสดงการจดทะเบียน หลักฐานแสดงการถือหุ้น เป็นต้น 4. สถานที่ตั้ง และ หมายเลขโทรศัพท์ 5. ชื่อเต็มของกรรมการผู้มีอำนาจลงนามทุกราย* 6. หลักฐานและข้อมูลการแสดงตนของกรรมการผู้มีอำนาจลงนามที่มาสร้างความสัมพันธ์ 7. ประเภทกิจการและวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการ* 8. ตราประทับ (ถ้ามี) 9. ลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนามหรือผู้รับมอบอำนาจ*
*ยกเว้นการขอข้อมูลสำหรับผู้ทำธุรกรรมเป็นครั้งคราว	

ที่มา : ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดให้ลูกค้าแสดงตน

เนื่องจากสถาบันการเงินให้บริการกับลูกค้าหลากหลาย และมีความแตกต่างกันในเรื่องของการศึกษา อาชีพ รายได้ เหนือสิ่งอื่นใดคือลูกค้าขาดความเข้าใจเจตนาของกฎหมายในเรื่องการจัดให้ลูกค้าแสดงตนทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคของธนาคาร เช่น

(1) ข้าราชการระดับสูงส่วนใหญ่มีความประสงค์จะแสดงตนด้วยบัตรข้าราชการแทนการแสดงบัตรประจำตัวประชาชน เนื่องจากตามกฎหมายสามารถใช้บัตรข้าราชการแทนบัตรประจำตัวประชาชนได้ แต่ข้อมูลในบัตรข้าราชการมีไม่ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์การแสดงตนทำให้สถาบันการเงินต้องขอหลักฐาน/ข้อมูลสำเนาทะเบียนบ้านเพิ่มเติม ในวิธีปฏิบัติงานจริงลูกค้าไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลหรือหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้าน จนทำให้เกิดข้อร้องเรียนกับผู้ปฏิบัติงานได้ และอาจไม่สามารถพิสูจน์ตัวตนที่แท้จริงของผู้ที่ถือบัตรข้าราชการปลอมได้

(2) การสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในเชิงลึกเพื่อให้ทราบตัวตนที่แท้จริงของลูกค้า เช่น ลูกค้าประกอบอาชีพรับจ้างพนักงานจะต้องสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนว่าประกอบอาชีพรับจ้างประเภทใดก็เป็นอุปสรรคต่อผู้ปฏิบัติงานอีกอย่างหนึ่ง

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับหมายเลขโทรศัพท์ หรือ E-mail เช่น ลูกค้าผู้สูงอายุเป็นเกษตรกรบางรายไม่มีหมายเลขโทรศัพท์มือถือ หรือโทรศัพท์พื้นฐาน (บ้าน) หรือไม่มี E-mail ทำให้ข้อมูลการแสดงตนไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด

2. การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence: CDD)

การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า หมายถึง การกำหนดนโยบายการรับลูกค้า บริหารความเสี่ยงที่อาจเกี่ยวกับการฟอกเงิน และความเสี่ยงอันอาจเกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ บริการ หรือช่องทางให้บริการ และตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าอย่างเคร่งครัดตลอดระยะเวลาที่สร้างความสัมพันธ์จนยุติความสัมพันธ์สำหรับกระบวนการในการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า ให้ดำเนินการดังนี้

ก. ระบุตัวตนของลูกค้าและพิสูจน์ทราบตัวตนของลูกค้า

(1) การระบุตัวตนของลูกค้า คือ การสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมให้มีข้อมูลเพียงพอที่จะสามารถระบุตัวตนของลูกค้าได้ เช่น แหล่งที่มาของรายได้ วัตถุประสงค์ในการทำธุรกรรม หรือในกรณีลูกค้านิติบุคคลต้องสอบถามข้อมูล โครงสร้างการบริหารจัดการ ข้อมูลของผู้บริหารสูงสุด เป็นต้น

(2) การพิสูจน์ทราบตัวตนของลูกค้า คือ การตรวจสอบความแท้จริงของเอกสารแสดงตนกับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ สำหรับความน่าเชื่อถือลำดับแรกคือการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย หรือ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ความน่าเชื่อถือระดับรองลงมา คือ การตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลสาธารณะอื่นที่น่าเชื่อถือ เพื่อพิสูจน์ว่าลูกค้ามีตัวตนอยู่จริงตามกฎหมาย เช่น Website ต่าง ๆ นอกจากนี้ การพิสูจน์ทราบตัวตนของลูกค้าคนไทยสามารถตรวจสอบผ่านอุปกรณ์ที่เรียกว่า Smart Card Reader หรือการพิสูจน์ทราบตัวตนของผู้ทำธุรกรรมกับรูปถ่ายที่ปรากฏบนเอกสารแสดงตนว่าเป็นบุคคลเดียวกันหรือไม่

ปัญหาและอุปสรรคในการพิสูจน์ตัวตนของลูกค้า

(1) สถาบันการเงินไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้โดยเฉพาะข้อมูลของหน่วยงานราชการเนื่องจากติดขัดในข้อกำหนดการเปิดเผยข้อมูล ทำให้ต้องลงทุนในการจัดซื้อข้อมูลของบริษัทเอกชน เช่น บริษัท บิซิเนสออนไลน์ จำกัด (มหาชน) (BOL : Business Online PCL.) ซึ่งได้รับลิขสิทธิ์จากกระทรวงพาณิชย์เพื่อรวบรวมข้อมูลนิติบุคคลที่จดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์มาจัดทำในรูปแบบที่นำมาใช้ได้ภายในภาคธุรกิจ หรือการซื้อข้อมูลนิติบุคคลกับกระทรวงพาณิชย์โดยตรง แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้รับจากบริษัทเอกชนนั้นก็ยังไม่ใช่ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทำให้สถาบันการเงินต้องบริหารความเสี่ยงของข้อมูลดังกล่าวเอง เช่น ลูกค้ามีการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงกรรมการที่มีอำนาจลงนามหรือ เปลี่ยนแปลงอำนาจในการลงนาม ทำให้ธนาคารต้องกำหนดวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ Manual กับระบบของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า (DBD) อีกชั้นหนึ่งเพื่อเป็นการกรองข้อมูล ทำให้การปฏิบัติงานมีความยุ่งยากและเสียเวลามากขึ้น สำหรับข้อมูลทะเบียนราษฎร์ หรือข้อมูลกรมการปกครอง สถาบันการเงินไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้เนื่องจากติดข้อกำหนดของกรมการปกครอง สำหรับข้อมูลของลูกค้าชาวต่างชาตินั้นปัจจุบันยังไม่มีแหล่งข้อมูลของหน่วยงานทางการใดที่สามารถตรวจสอบตัวตนของลูกค้าต่างชาติได้ จึงต้องดำเนินการตรวจสอบและพิสูจน์ทราบข้อมูลเอกสาร (Passport) จากผู้ให้บริการเอกชน (World Check) ที่ธนาคารจัดซื้อว่าปลอมหรือไม่ก่อนการเปิดบัญชี

(2) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลของหน่วยงานราชการระหว่างสถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์และธนาคารของรัฐเนื่องจากธนาคารของรัฐสามารถเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรของกรมการปกครองได้เพราะกฎหมายเปิดช่องให้ทำได้ แต่ธนาคารพาณิชย์ทำไม่ได้ นอกจากจะกระทบกับการปฏิบัติตามกฎหมายฟอกเงินแล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังมีต้นทุนทางธุรกิจในการจัดซื้อข้อมูลที่สูงกว่าอีกด้วย

ข. ระบุผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง (Ultimate Beneficial Owner : UBO)

การระบุผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงเป็นขั้นตอนสำคัญที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เรื่อง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า พ.ศ. 2556 โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อต้องการทราบบุคคลที่เป็นเจ้าของที่แท้จริงในการสร้างความสัมพันธ์กับธนาคาร และนำมาบริหารความเสี่ยงในการฟอกเงินด้วย การดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงนั้นในกรณีบุคคลธรรมดาผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงจะหมายถึงบุคคลที่เป็นเจ้าของธุรกรรม แต่ในกรณีนิติบุคคลกฎหมายกำหนดให้พิจารณาจากสัดส่วนการถือหุ้นตามที่ปรากฏใน

หลักฐานหรือเอกสารอ้างอิง หรือการตรวจสอบข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของบุคคลผู้ใช้อำนาจควบคุม นิติบุคคลหรือการครอบงำกิจการ หรือ การระบุผู้บริหารสูงสุดเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง หรือในกรณีที่ไม่สามารถหาได้จากขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น สถาบันการเงินต้องกำหนดให้ลูกค้ำระบุ ข้อมูลว่าผู้ใดเป็น “ผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง” เมื่อทราบว่าใครคือผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง ในการสร้างความสัมพันธ์แล้ว สิ่งสำคัญคือ การบริหารความเสี่ยงโดยนารายชื่อไปตรวจสอบกับ ฐานข้อมูลรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด

ปัญหาและอุปสรรคในการค้นหาผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง

(1) การหาผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงโดยพิจารณาจากสัดส่วนการถือหุ้นทุกทอด จนกว่าจะเจอบุคคลธรรมดาที่ถือหุ้นในสัดส่วนที่กำหนดให้เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง ในวิธี ปฏิบัติงานจริงไม่สามารถหาผู้ถือหุ้นในทอดที่ 2 เป็นต้น ไปได้ เนื่องจากลูกค้ำมีเพียงทะเบียนรายชื่อ ผู้ถือหุ้น (บอจ.5) ทอดแรกที่ตนถือหุ้นอยู่เท่านั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวสถาบันการเงินส่วนใหญ่ จำเป็นต้องลงทุนจัดซื้อข้อมูลจากบริษัทเอกชนเพื่อใช้ประกอบการค้นหาผู้ได้รับผลประโยชน์ที่ แท้จริง ซึ่งการลงทุนดังกล่าวเป็นการลงทุนเพื่อขอใช้บริการข้อมูลแบบรายปี

(2) การนำชื่อนามสกุลของผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงไปตรวจสอบกับรายชื่อ บุคคลที่ถูกกำหนดนั้น จากข้อมูลผู้ถือหุ้นที่ได้รับจากลูกค้ำหรือชื่อจากบริษัทเอกชนไม่มีข้อมูลเลข ประจำตัวประชาชนของผู้ถือหุ้นที่จะระบุว่าเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง ทำให้การระบุตัวตน ในกรณีที่มีชื่อตรงกับบุคคลที่ถูกกำหนดดำเนินการได้ยาก ซึ่งการสอบถามข้อมูลผู้ถือหุ้นในทอด อื่น ๆ จากลูกค้ำอาจไม่สามารถดำเนินการได้จริงในวิธีปฏิบัติ

3. การตรวจสอบกับรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด

“บุคคลที่ถูกกำหนด” หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล นิติบุคคล หรือองค์กรตาม รายชื่อซึ่งมีมติของหรือประกาศภายใต้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติกำหนดให้เป็นผู้ที่มี การกระทำอันเป็นการก่อการร้ายหรือการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงและสำนักงานได้ ประกาศรายชื่อนั้น หรือบุคคล คณะบุคคล นิติบุคคล หรือองค์กรตามรายชื่อที่ศาลได้พิจารณาและมี คำสั่งให้เป็นบุคคลที่ถูกกำหนด

สถาบันการเงินต้องนำชื่อและนามสกุลของลูกค้ำ ผู้เกี่ยวข้องกับลูกค้ำ และผู้ได้รับ ผลประโยชน์ที่แท้จริง ไปตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด ก่อนอนุมัติสร้างความสัมพันธ์หรือ ทำธุรกรรม ในกรณีที่พบว่า ลูกค้ำหรือผู้เกี่ยวข้องมีรายชื่อตรงกับบุคคลที่ถูกกำหนดตามที่สำนักงาน

ปปง. ประกาศ ผู้มีหน้าที่รายงานจะต้องยุติความสัมพันธ์ หรือระงับการทำธุรกรรม พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลให้กับสำนักงาน ปปง. ในขั้นตอนการปฏิบัติงานดังกล่าวสถาบันการเงินจะได้รับข้อมูลรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดจากสำนักงาน ปปง. ผ่านช่องทาง Gateway เพื่อใช้ในการตรวจสอบ และมีการลงทุนพัฒนาระบบ Name Screening เพื่อใช้ในการตรวจสอบลูกค้ากับรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดหรือบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงด้านการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายฯ ซึ่งในขั้นตอนนี้ นอกจากเป็นการปฏิบัติตามกฎกระทรวง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าแล้ว ยังเป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง อีกด้วย

ปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด

(1) ความเหลื่อมล้ำของกฎหมายระหว่างประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 กฎกระทรวง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า พ.ศ. 2556 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559 กล่าวคือ กฎหมายกำหนดเกณฑ์ (จำนวนเงิน) ในการจัดให้ลูกค้าแสดงตนและการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า แต่ พ.ร.บ. ก่อการร้ายฯ กำหนดให้ธนาคารต้องตรวจสอบลูกค้าและผู้เกี่ยวข้องก่อนอนุมัติสร้างความสัมพันธ์โดยไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องจำนวนเงินมาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดอุปสรรคในการพิจารณาให้สอดคล้องกับกฎหมาย

(2) ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและหน้าที่ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย หรือให้ความร่วมมือกับสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีหน้าที่ต้องทำความเข้าใจกับลูกค้าเพื่อให้ได้หลักฐานการแสดงผลมาใช้ประกอบการตรวจสอบกับรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด

4. การจัดระดับความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยง

สถาบันการเงินต้องกำหนดนโยบายการบริหารความเสี่ยงด้านการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ซึ่งประกอบด้วยความเสี่ยงด้านผลิตภัณฑ์ บริการ และช่องทางบริการว่าธนาคารมีโอกาที่จะใช้เป็นแหล่งฟอกเงินหรือไม่ โดยจะต้องนำผลการบริหารความเสี่ยงองค์กรมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความเสี่ยงบริหารความเสี่ยงลูกค้าและต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นในครั้งแรกพร้อมกับการอนุมัติสร้างความสัมพันธ์หรืออนุมัติรับทำธุรกรรม

แบบครั้งคราว โดยหลังจากที่ธนาคารได้รับทราบความเสี่ยงของลูกค้ำแล้วธนาคารจะต้องดำเนินการบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องไปจนกว่าจะยุติความสัมพันธ์

ปัจจัยในการพิจารณาความเสี่ยงลูกค้ำ ประกอบด้วย

(1) ปัจจัยที่ต้องพิจารณาเด็ดขาด กรณีที่พบลูกค้ำมีข้อมูลตรงกับปัจจัยนี้ธนาคารต้องปฏิเสธความสัมพันธ์ ปฏิเสธการทำธุรกรรมแบบครั้งคราว หรือเข้าสู่กระบวนการระงับการดำเนินการกับทรัพย์สิน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับรายชื่อที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและการสนับสนุนการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง

(2) ปัจจัยความเสี่ยงสูง ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรง ปัจจัยเรื่องข้อมูลการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและคำสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดิน ปัจจัยเรื่องบุคคลที่มีสถานภาพทางการเมือง ปัจจัยเรื่องอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง ปัจจัยเรื่องพื้นที่และประเทศที่มีความเสี่ยงสูง ปัจจัยเรื่อง ความเสี่ยงตามสถานการณ์อื่น ๆ เช่น เคยถูกรายงานเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยไปยังสำนักงาน ปปง. เป็นต้น

(3) ปัจจัยความเสี่ยงต่ำตามที่สำนักงาน ปปง. กำหนด ได้แก่ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ สถาบันการเงิน มูลนิธิช่วยพัฒนา มูลนิธิสายใจไทย มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าฯ กองทุนรวม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ บริษัทมหาชนที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัย การประกันภัยแบบกลุ่ม หรือกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการออมเงินหรือเพื่อการเยียวยาผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

เมื่อสถาบันการเงินทราบระดับความเสี่ยงของลูกค้ำแต่ละรายแล้ว จะต้องดำเนินการบริหารความเสี่ยงของลูกค้ำให้มีความแตกต่างกัน เช่น ลูกค้ำที่มีความเสี่ยงสูงจะต้องดำเนินการสอบถามข้อมูลจากลูกค้ำเพิ่มเติม เช่น แหล่งที่มาของรายได้ วัตถุประสงค์ในการสร้างความสัมพันธ์ โครงสร้างการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ประกอบการบริหารความเสี่ยงของลูกค้ำเพิ่มเติม ในกรณีที่สถาบันการเงินพิจารณาแล้วเห็นว่าลูกค้ำมีความเสี่ยงสูงมากที่จะฟอกเงินหรือสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย สถาบันการเงินอาจพิจารณาปฏิเสธความสัมพันธ์กับลูกค้ำรายนั้น และรายงานเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย (ปปง. 1-03) ไปยังสำนักงาน ปปง.

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดระดับความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยง

ในขั้นตอนการจัดระดับความเสี่ยงจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้นำปัจจัยหลากหลายด้านเพื่อประกอบการประเมินความเสี่ยงด้านการฟอกเงินของลูกค้ำ ซึ่งทำให้เกิดปัญหากับผู้ปฏิบัติงาน ดังนี้

(1) ปัจจัยเกี่ยวกับสถานภาพทางการเมือง สำนักงาน ปปง. ไม่มีรายชื่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้กับผู้มีหน้าที่รายงาน ดังนั้น การจะได้มาซึ่งรายชื่อของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือการติดต่อกับหน่วยงานราชการอื่นที่มีข้อมูลนี้ (สำนักงาน ปปช.) หรือหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสาธารณะ ซึ่งข้อมูลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของผู้มีหน้าที่รายงานแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกัน ทำให้กระบวนการในจัดระดับความเสี่ยงและบริหารความเสี่ยงต่างกัน เป็นต้น

(2) เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงด้านการฟอกเงินอย่างเพียงพอ ธนาकारอาจพิจารณาจัดซื้อข้อมูลประเภท Commercial List ซึ่งผู้ให้บริการเอกชน (World check , Downjones) ได้รวบรวมข้อมูลตามปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด เช่น รายชื่อบุคคลที่ห้ามทำธุรกรรมของประเทศต่าง ๆ รายชื่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับประเทศ รายชื่อประเทศที่มีความเสี่ยงสูงด้านการฟอกเงิน เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงด้านการฟอกเงินฯ แต่ทำให้เกิดต้นทุนในการบริหารงานของธนาकारเพิ่มสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การซื้อข้อมูลจากบริษัทเอกชนดังกล่าวยังไม่แก้ปัญหาเรื่องความครบถ้วน ทันสมัย ความถูกต้องของข้อมูลและผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ดุลยพินิจในการตีความจากสิ่งที่ระบบแสดงข้อมูล

5. การตรวจทานความเคลื่อนไหวทางการเงินของลูกค้ำ

เมื่อสถาบันการเงินทราบระดับความเสี่ยงของลูกค้ำตามปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องตรวจสอบหรือวิเคราะห์วงเงินในการทำธุรกรรมของลูกค้ำร่วมกับข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดระยะเวลาที่สร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจยังดำเนินอยู่ หากพบว่าลูกค้ำมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือการทำธุรกรรมในลักษณะที่เห็นได้ชัดเจน สถาบันการเงินจะต้องกำหนดขั้นตอนในการตรวจทานข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ได้ว่ามูลค่าของธุรกรรมที่ลูกค้ำทำนั้นสอดคล้องกับรูปแบบการให้บริการหรือวิธีการสร้างความสัมพันธ์หรือไม่ หรือจะต้องพิจารณาปรับระดับความเสี่ยงของลูกค้ำให้เพิ่มสูงขึ้น

เนื่องจากผู้มีหน้าที่รายงานประเภท “สถาบันการเงิน” มีลูกค้ำ บริการ ผลิตภัณฑ์ และปริมาณการทำธุรกรรมจำนวนมาก ดังนั้น หากใช้วิธีการติดตามความเคลื่อนไหวโดยใช้พนักงาน (Manual) ไม่สามารถดำเนินการได้สถาบันการเงินทุกแห่งจึงมีความจำเป็นต้องลงทุนในการจัดซื้อระบบ Transaction Monitoring ซึ่งมีมูลค่าสูงกว่า 100 ล้านบาท เพื่อใช้ในการติดตามความเคลื่อนไหวทางการเงินของลูกค้ำ

สำหรับความเข้มข้นในการ Monitor ลูกค้าแต่ละราย จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไข (Trigger) รวมถึงการนำระดับความเสี่ยงด้านการฟอกเงินมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้วย โดยนำพฤติกรรมที่สำนักงาน ปปง. ตรวจพบว่ามีความเสี่ยงด้านการฟอกเงินฯ มาพิจารณาร่วมด้วย เช่น กลุ่มอาชีพนักเรียน/นักศึกษา แม่บ้านที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีความเสี่ยงด้านการฟอกเงินฯ นั้น ผู้มีหน้าที่รายงานจะต้องปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ บนระบบ Transaction Monitoring ให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อจะได้ป้องกันมิให้ผู้ร้ายใช้ช่องทางของผู้มีหน้าที่รายงานในการฟอกเงินหรือสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย

ปัญหาและอุปสรรคการตรวจทานความเคลื่อนไหวทางการเงินของลูกค้า

ถึงแม้ว่าธนาคารจะมีระบบ Transaction Monitoring เพื่อใช้ในการตรวจทานความเคลื่อนไหวทางการเงินของลูกค้าแล้ว แต่ก็ยังมีความเสี่ยงเกิดขึ้น ดังนี้

(1) ระบบ Transaction Monitoring ที่บริษัทเอกชนเสนอขายให้กับสถาบันการเงินในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นจากรูปแบบการทำธุรกรรม หรือลักษณะการให้บริการของธนาคารที่อยู่ในต่างประเทศ เมื่อนำมาใช้ในประเทศไทยจึงมีข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนระบบให้สอดคล้องกับลักษณะของธุรกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยค่อนข้างมากทำให้ต้องใช้เวลาในการแก้ไข Software เพื่อให้รองรับกับปริมาณธุรกรรมที่เกิดขึ้น

(2) การกำหนดเงื่อนไขในการตรวจจับพฤติกรรมที่มีความผิดปกติ หน่วยงานทางการที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ตลอดจนข้อเท็จจริงหรืออคติความที่เกี่ยวกับการฟอกเงินหรือสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายหรือการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงให้กับผู้มีหน้าที่รายงานเพื่อนำมาใช้กำหนดเป็นเงื่อนไขในระบบ และสามารถป้องกันความเสี่ยงในด้านการฟอกเงินฯ ได้อย่างแท้จริง

(3) นอกจากการลงทุนในการจัดซื้อระบบ Transaction Monitoring แล้ว สถาบันการเงินยังมีความจำเป็นในการลงทุนว่าจ้างพนักงานที่มีประสบการณ์เพื่อทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ธุรกรรมที่เกิดขึ้นบนระบบว่าเป็นธุรกรรมที่สอดคล้องกับอาชีพและรายได้ของลูกค้าหรือไม่ และต้องวิเคราะห์เพิ่มเติมว่าควรจะรายงานเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยไปยังสำนักงาน ปปง. หรือไม่ ซึ่งปัจจุบันบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ด้าน Compliance (AML) มีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานบุคลากรในตำแหน่งงานนี้มีอัตราค่าตอบแทนที่สูงกว่าตำแหน่งงานอื่น อีกทั้งบุคลากรมีมาตรฐานและดุลยพินิจในการตรวจสอบที่แตกต่างกัน ในข้อเท็จจริงเดียวกันอาจมีความสงสัยที่ไม่เหมือนกัน ทำให้เป็นอุปสรรค

ในการพิจารณาว่าธุรกรรมใดเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยซึ่งทำให้การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

6. การทบทวนข้อมูลลูกค้าให้เป็นปัจจุบัน

สถาบันการเงินมีหน้าที่ต้องปรับปรุงข้อมูลลูกค้าให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพบว่าลูกค้าที่มีความเคลื่อนไหวทางการเงินที่ผิดปกติ ไม่สอดคล้องกับข้อมูลอาชีพและแหล่งที่มาของรายได้ที่เคยแจ้งไว้ หรือเมื่อครบรอบการทบทวนข้อมูลลูกค้า เช่น ลูกค้าความเสี่ยงสูง ต้องได้รับการทบทวนข้อมูลทุก 1 ปี ลูกค้าความเสี่ยงปานกลาง ต้องได้รับการทบทวนข้อมูลทุก 2 ปี และลูกค้าความเสี่ยงต่ำ ต้องได้รับการทบทวนข้อมูลทุก 3 ปี หรือเมื่อลูกค้าแจ้งเปลี่ยนแปลงข้อมูลกับสถาบันการเงิน ทั้งนี้ หากลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลสำคัญอาจมีผลกระทบต่อการปรับระดับความเสี่ยงด้านการฟอกเงิน เช่น อาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ สถานภาพทางการเงิน หรือเป็นบุคคลที่มีความเสี่ยงสูงต่อการฟอกเงินตามที่สำนักงาน ป.ง. ประกาศ จะทำให้ระดับความเสี่ยงของลูกค้ามีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงขึ้น หรือลดต่ำลง ทำให้ธนาคารจะต้องมีการพิจารณาว่าจะบริหารความเสี่ยงลูกค้าอย่างไร เข้มข้นขึ้น หรือผ่อนคลายได้

ปัญหาและอุปสรรคในการทบทวนข้อมูลลูกค้า

ลูกค้าของสถาบันการเงินส่วนใหญ่เป็นลูกค้าที่สร้างความสัมพันธ์ก่อนประกาศใช้กฎกระทรวง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า พ.ศ. 2556 ทำให้ข้อมูลการแสดงผลและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าอาจมีไม่ครบถ้วน นอกจากนี้ ข้อมูลที่อยู่ หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่ใช้ในการติดต่อไม่เป็นปัจจุบัน หากลูกค้าทำธุรกรรมผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ (Internet Banking) จะทำให้ไม่สามารถติดต่อลูกค้าเพื่อทำการทบทวนข้อมูลการแสดงผลได้ ดังนั้น หากสถาบันการเงินสามารถเชื่อมต่อข้อมูลกับแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ เช่น สำนักงานทะเบียนราษฎร์ จะทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลลูกค้าเป็นปัจจุบันมากขึ้น

7. การจัดเก็บเอกสาร

สถาบันการเงินมีหน้าที่ในการจัดเก็บเอกสารการแสดงผล และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า ไว้เป็นระยะเวลา 10 ปีนับจากวันที่ลูกค้ายุติความสัมพันธ์ สำหรับรายงานธุรกรรมแต่ละประเภทให้จัดเก็บ 10 ปีนับจากวันที่ทำธุรกรรม ดังนั้น จึง

จำเป็นต้องกำหนดวิธีการในการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้สามารถนำมาใช้งานได้ในกรณีที่หน่วยงานทางการร้องขอข้อมูลของลูกค้า

8. การรายงานธุรกรรมตามที่กฎหมายกำหนด

สถาบันการเงินมีหน้าที่ในการรายงานธุรกรรมเมื่อลูกค้าทำธุรกรรมถึงเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ข้อมูลที่ใช้ระบุในแบบรายงานธุรกรรมแต่ละประเภทจะเป็นข้อมูลที่ได้รับในขั้นตอนการจัดให้ลูกค้าแสดงตน ผู้มีหน้าที่รายงานจะต้องสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการทำธุรกรรมเพิ่มเติมเพื่อระบุในแบบรายงานธุรกรรมให้ครบถ้วน

แบบรายงานธุรกรรมสำหรับผู้มีหน้าที่รายงานประเภทธนาคารพาณิชย์ มี 4 ประเภท

1. แบบรายงานธุรกรรมเงินสด (ปปง. 1-01) ใช้ในกรณีที่ลูกค้าทำธุรกรรมด้วยเงินสดตั้งแต่ 2 ล้านบาทขึ้นไป หรือทำธุรกรรมแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่มีมูลค่า 5 แสนบาทขึ้นไป
2. แบบรายงานธุรกรรมทรัพย์สิน (ปปง. 1-02) ใช้ในกรณีที่ลูกค้าทำธุรกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์บางประเภท ที่มีราคาประเมินตั้งแต่ 5 ล้านบาทขึ้นไป
3. แบบรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย (ปปง. 1-03) ใช้ในกรณีที่ผู้มีหน้าที่รายงานพบความผิดปกติในการทำธุรกรรมของลูกค้าซึ่งอาจเกี่ยวข้องข้องการฟอกเงินหรือสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง โดยไม่จำกัดจำนวนเงิน
4. แบบรายงานธุรกรรมที่เกี่ยวกับการโอนเงินและชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (ปปง. 1-05-9) ใช้ในกรณีที่ลูกค้าทำธุรกรรมด้วยเงินสดตั้งแต่ 1 ล้านบาทขึ้นไป และทำธุรกรรมด้วยการโอนเงินหรือชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่ 7 แสนบาทขึ้นไป

ปัญหาและอุปสรรคในการรายงานธุรกรรม

(1) แบบรายงานธุรกรรมและหลักเกณฑ์การรายงานธุรกรรมที่สำนักงาน ปปง. กำหนดไว้เป็นแบบรายงานธุรกรรมที่กำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งปัจจุบันไม่สอดคล้องกับกฎหมายอื่นที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการตีความที่คลาดเคลื่อนไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เช่น การระบุผู้ร่วมทำ

ธุรกรรมในส่วนที่ 2 ตามแบบรายงานไม่ได้กำหนดว่าต้องระบุผู้ร่วมทำธุรกรรมที่ราย แต่การตีความของเจ้าหน้าที่สำนักงาน ปปง. กำหนดให้ระบุทุกรายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(2) ข้อมูลที่กำหนดให้กรอกในแบบรายงานมีความเหลื่อมล้ำกัน บางข้อมูลกำหนดให้ใส่ในแบบรายงานธุรกรรมแต่ไม่ได้เป็นข้อมูลที่ต้องขอจากลูกค้าตามเกณฑ์การแสดงตนหรือการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า เช่น ผู้ทำธุรกรรมเป็นครั้งคราว ตามหลักเกณฑ์การแสดงตนไม่กำหนดให้ขอข้อมูลอาชีพและสถานที่ทำงาน แต่หากผู้ทำธุรกรรมเป็นครั้งคราวทำธุรกรรมถึงเกณฑ์ที่ต้องรายงาน แบบฟอร์มรายงานธุรกรรมกำหนดให้ระบุอาชีพและสถานที่ทำงานด้วย ซึ่งหากธนาคารกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มรายงานไม่ครบถ้วน เช่น ขาดข้อมูลเรื่องอาชีพและสถานที่ทำงานก็อาจมีความผิดมิโทษปรับตั้งต้นไม่เกิน 1 ล้านบาทและ โทษปรับรายวันอีกวันละไม่เกิน 1 หมื่นบาท อย่างไรก็ตาม ภาครัฐถึงแม้ว่าธนาคารได้จัดเก็บข้อมูลอาชีพและสถานที่ทำงานของลูกค้าไว้แล้ว แต่หากลูกค้ามาทำธุรกรรมในภายหลังข้อมูลอาชีพและสถานที่ทำงานของลูกค้าที่เคยแจ้งกับธนาคารก็อาจเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ได้ ซึ่งหากต้องสอบถามข้อมูลอาชีพและสถานที่ทำงานของลูกค้าในทุกครั้งที่ทำธุรกรรมก็จะสร้างภาระให้แก่ธนาคารและทำให้เสียเวลาในการให้บริการลูกค้า

สรุป

1. กระบวนการทำ KYC/CDD มีความซ้ำซ้อน ปัจจุบันการสร้างความสัมพันธ์หรือทำธุรกรรมกับสถาบันการเงิน สถาบันการเงินมีหน้าที่ในการรู้จักลูกค้าผ่านกระบวนการทำ KYC/CDD ทั้งนี้ สถาบันการเงินแต่ละแห่งมีกระบวนการทำ KYC/CDD ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ในขณะที่ลูกค้าจะต้องส่งมอบข้อมูลและเอกสารแสดงตนชุดเดียวกันให้กับสถาบันการเงินทุกแห่งที่ต้องการทำธุรกรรมด้วย จากกระบวนการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการทำ KYC/CDD ในปัจจุบันมีความซ้ำซ้อน ยุ่งยาก และใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน รวมถึงลดระดับความพึงพอใจในการใช้บริการของลูกค้า

2. มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานค่อนข้างสูง กระบวนการทำ KYC/CDD ในปัจจุบันสร้างภาระอย่างมากให้กับสถาบันการเงินในการทำธุรกิจ ทั้งในด้านการลงทุนในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน เอกสารที่ใช้ในการตรวจสอบ การปรับปรุงระบบให้รองรับปริมาณงานและความซับซ้อนของงานที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การติดตามความเคลื่อนไหวทางบัญชีของลูกค้าที่มีเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องมี

ระบบปฏิบัติการทางเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการ (Transaction Monitoring System) ส่งผลให้สถาบันการเงินมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวค่อนข้างสูง

3. กระบวนการทำงานขาดประสิทธิภาพ ปัจจุบันกระบวนการตรวจสอบลูกค้าโดยสถาบันการเงินเป็นไปในลักษณะต่างฝ่ายต่างดำเนินการ ขั้นตอนการทำงานส่วนใหญ่ยังคงอาศัยการทำงานโดยใช้คน (Manual) และเน้นการใช้เอกสารเป็นหลัก โดยยังไม่ได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานมากนัก จึงทำให้เกิดความล่าช้าและมีโอกาสผิดพลาดสูง อีกทั้งยังมีปัญหาในการจัดเก็บเอกสารและการควบคุมความปลอดภัย ความโปร่งใสของข้อมูลลูกค้า ส่งผลให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ และอาจเกิดข้อผิดพลาดหรือเกิดการทุจริตในการดำเนินงาน ทำให้กระบวนการตรวจสอบลูกค้าขาดความน่าเชื่อถือ

4. การรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยไม่ถูกต้องหรือไม่ทันการ ปัจจุบันการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยต่อสำนักงาน ปปง. ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ลูกค้าบางรายอาจทำธุรกรรมที่เป็นการจงใจหลีกเลี่ยงการรายงาน ซึ่งปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินยังคงต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาลูกค้าที่มีความเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เช่น มีรูปแบบการทำธุรกรรมต่างไปจากเดิม หรือมีการทำธุรกรรมไม่สอดคล้องกับรายได้และสถานะทางการเงิน เป็นต้น ส่งผลให้การรายงานผู้ต้องสงสัยหรือรายการธุรกรรมที่น่าสงสัยให้กับสำนักงาน ปปง. อาจเกิดความผิดพลาดหรือไม่ทันการ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวจะมีปัญหาและอุปสรรคในวิธีการปฏิบัติงานแต่สถาบันการเงินและผู้มีหน้าที่รายงานประเภทต่าง ๆ ยินดีที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่หากกระบวนการดังกล่าวได้รับการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และสามารถนำเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงานภายใต้กฎหมายมีการรวมศูนย์ และมีมาตรฐานเดียวกัน จะทำให้กระบวนการทำ KYC/CDD ของประเทศไทยสัมฤทธิ์ผลและเป็นไปตามมาตรฐานสากล ตลอดจนสามารถช่วยป้องกันมิให้อาชญากรใช้ประเทศไทยเป็นช่องทางในการฟอกเงินหรือการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงได้

บทที่ 4

แนวทางการใช้บล็อกเชนเทคโนโลยี ในการทำ KYC/CDD

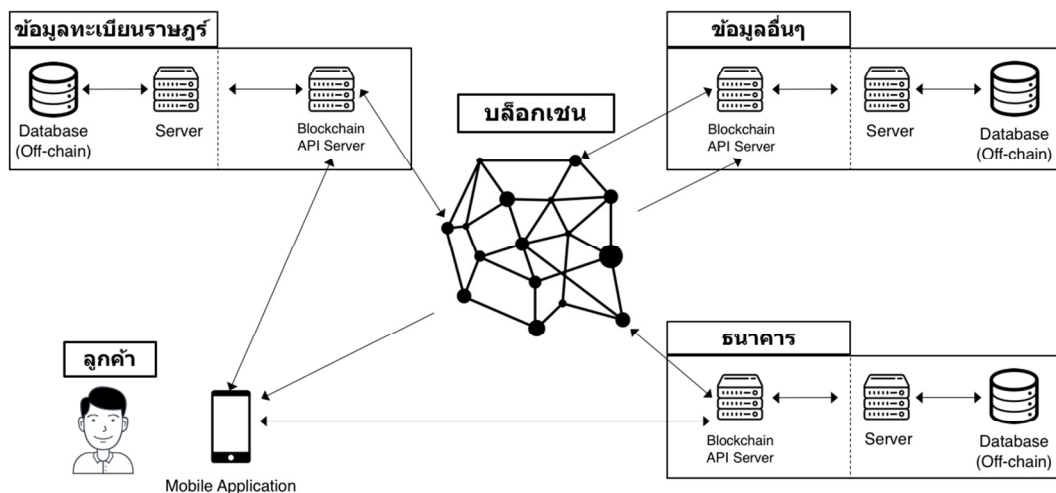
รูปแบบและลักษณะของการใช้บล็อกเชน

เทคโนโลยีบล็อกเชนได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้น จากเดิมที่เป็นเทคโนโลยีเบื้องหลังของสกุลเงินดิจิทัลอย่างบิตคอยน์ (Bitcoin) ปัจจุบันบล็อกเชนมีแนวโน้มที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายอุตสาหกรรม ในการทำธุรกรรมที่มีความสำคัญต่าง ๆ ทั่วโลกที่ต้องการยืนยันมูลค่า (Value) หรือการยืนยันความถูกต้องของการทำธุรกรรม โดยเฉพาะการลดบทบาทของตัวกลางลง เช่น การพัฒนาสัญญาอัจฉริยะ (Smart Contracts) เพื่อใช้บันทึกธุรกรรมการซื้อขายทรัพย์สินอย่างสภาพาทหรือเพชร รวมถึงการประยุกต์ใช้ในวงการเพลงเพื่อให้เกิดการซื้อขายโดยตรงระหว่างศิลปินกับผู้ฟัง การเก็บสถิติเลือกตั้งให้มีความโปร่งใสมากขึ้น การนำบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้ในวงการแพทย์และสาธารณสุขโดยการเก็บข้อมูลประวัติการรักษาพยาบาลของผู้ป่วยไว้บนบล็อกเชน แพลตฟอร์มสำหรับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาด้านการตรวจสอบกรรมสิทธิ์ลดขั้นตอนการซื้อขายหรือการโอนอสังหาริมทรัพย์ที่มีความยุ่งยาก รวมถึงลดการใช้เอกสารที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกระดาษที่มีโอกาสสูญหายหรือเกิดข้อผิดพลาดสูง ทั้งนี้ มีการคาดการณ์ว่าเทคโนโลยีบล็อกเชนจะสามารถเปลี่ยนแปลงวงการธุรกิจเพื่อก้าวผ่านสู่ยุคใหม่ได้เช่นเดียวกับอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) จากการสำรวจของ World Economic Forum (WEF) คาดว่าภาครัฐของประเทศต่าง ๆ จะนำร่องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนี้ก่อนภายในปี 2566 และจะมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายภายในปี 2570

นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาช่วยในเรื่องการจัดการฐานข้อมูลตัวตนในรูปแบบดิจิทัล (Digital Identity Management) รวมถึงกระบวนการทำ KYC/CDD ในสถาบันการเงิน ซึ่งบล็อกเชนเป็นนวัตกรรมที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ข้อมูลมีความปลอดภัยและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

รูปแบบและลักษณะของการใช้บล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD

แผนภาพที่ 4-1 โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีบล็อกเชน

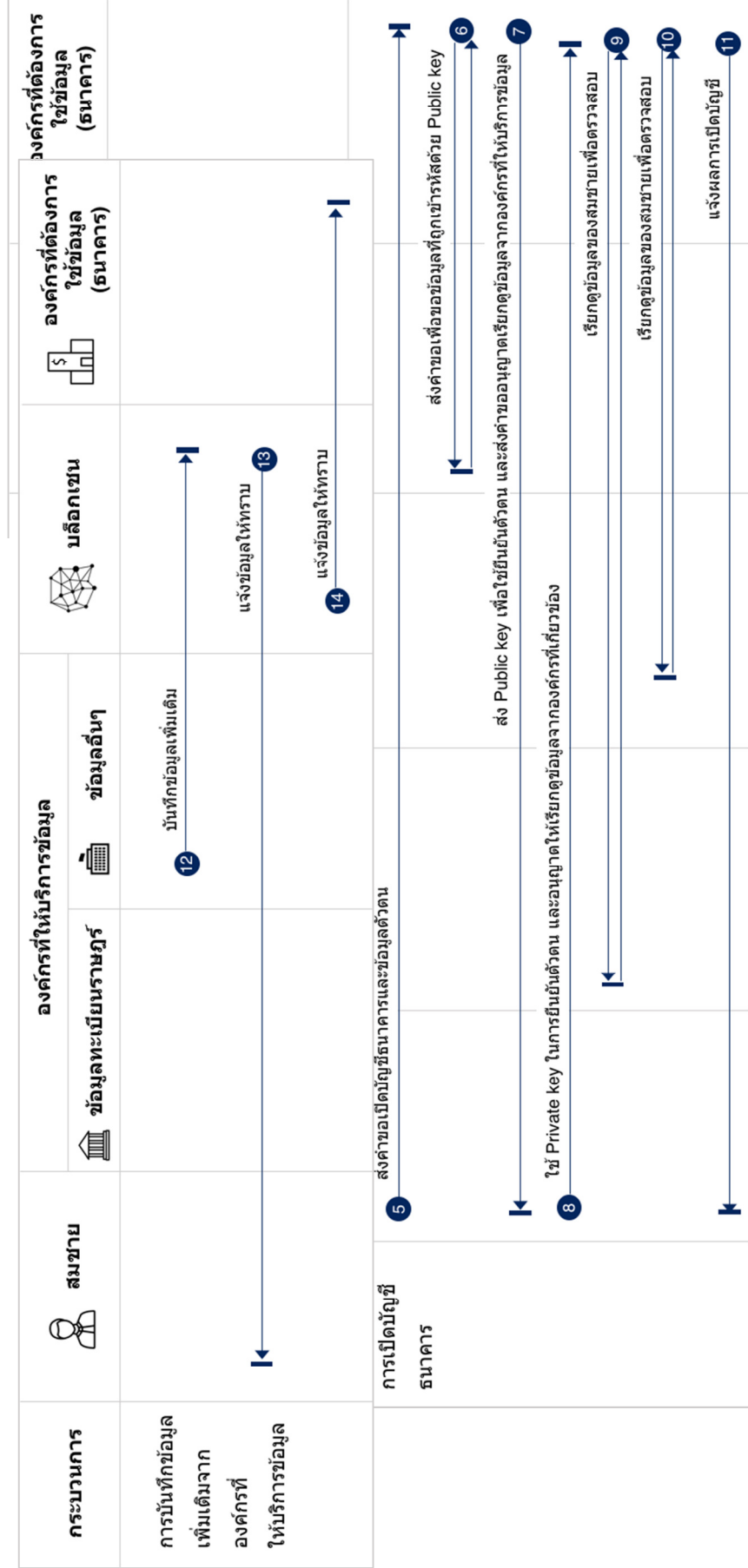

แผนภาพที่ 4-1 แสดงให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะของเทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน ซึ่งอยู่ภายใต้สมมติฐานที่ว่า ลูกค้าที่ต้องการเปิดบัญชีธนาคารสามารถทำธุรกรรมผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ได้โดยไม่ต้องพบเห็นลูกค้าต่อหน้า (e-KYC) โดยเทคโนโลยีบล็อกเชนที่ใช้อยู่ในรูปแบบของ Permissioned Blockchain หรือบล็อกเชนที่ให้สิทธิ์เฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นที่มีสิทธิ์เข้าร่วมเป็นสมาชิกในเครือข่าย โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีอำนาจในการตัดสินใจในเครือข่ายบล็อกเชน (Validating Node) ได้แก่ องค์กรที่ให้บริการข้อมูล เช่น ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ (กรมการปกครอง – Department of Provincial Administration – DOPA) ข้อมูลด้านการฟอกเงิน (AMLO) ข้อมูลเครดิต (บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ – National Credit Bureau – NCB) ข้อมูลจดทะเบียนธุรกิจ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า – Department of Business Development – DBD) ข้อมูลจากกรมสรรพากรและศาล เป็นต้น ในขณะที่มีธนาคารและสถาบันการเงินเป็นองค์กรที่ต้องการใช้ข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของข้อมูลที่จัดเก็บในระบบ จึงต้องมีการแปลงข้อมูลโดยการเข้ารหัสข้อมูล (Encryption) เพื่อไม่ให้บุคคลอื่นสามารถอ่านข้อมูลนั้นได้ โดยระบบจะสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) เก็บไว้บนบล็อกเชน และสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) ให้กับเจ้าของข้อมูลเพื่อใช้ในการถอดรหัสข้อมูล (Decryption)

ทั้งนี้ รูปแบบและลักษณะของการใช้บล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD แบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีบุคคลธรรมดาและกรณีนิติบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

กรณีบุคคลธรรมดา

แผนภาพที่ 4-2 การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD สำหรับบุคคลธรรมดา (ต่อ) ธุรกรรมดา

จากแผนภาพที่ 4-2 ตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD กับสถาบันการเงินสำหรับบุคคลธรรมดา สามารถแบ่งได้เป็น 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ (1) การสร้างตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูล (2) การเปิดบัญชีธนาคาร (3) การบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูล ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายบล็อกเชน ได้แก่ เจ้าของข้อมูล (User) องค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ (Trusted Sources) และองค์กรที่ต้องการใช้ข้อมูล โดยกระบวนการทั้งหมดจะทำในลักษณะออนไลน์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการสร้างตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้

1. สมชายส่งข้อมูลส่วนตัวและยืนยันตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนราษฎร์
2. องค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนราษฎร์ดำเนินการสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) ให้กับสมชาย รวมถึงสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) และข้อมูลตัวตนของสมชายบันทึกไว้บนบล็อกเชน
3. สมชายส่งข้อมูลส่วนตัวและยืนยันตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่น ๆ เช่น ข้อมูลการฟอกเงิน (AMLO) ข้อมูลเครดิต (NCB) ข้อมูลจากกรมการปกครอง และข้อมูลจากศาล เป็นต้น
4. องค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่น ๆ ดำเนินการสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) ให้กับสมชาย รวมถึงสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) และบันทึกข้อมูลตัวตนของสมชายไว้บนบล็อกเชน

กระบวนการเปิดบัญชีธนาคาร

5. สมชายต้องการเปิดบัญชีเพื่อทำธุรกรรมกับธนาคารจึงส่งคำขอเปิดบัญชีและส่งข้อมูลแสดงตน เช่น ชื่อเต็ม เลขประจำตัวประชาชน ไปยังธนาคารเพื่อใช้ในการตรวจสอบและยืนยันตัวตน
6. ธนาคารส่งคำขอไปที่บล็อกเชนเพื่อขอข้อมูลของสมชายที่ถูกเข้ารหัสด้วยกุญแจสาธารณะ (Public key) เพื่อใช้ในการตรวจสอบข้อมูลและยืนยันตัวตนของสมชาย
7. ธนาคารส่งกุญแจสาธารณะ (Public key) ที่ได้รับจากบล็อกเชนให้กับสมชาย และส่งคำขออนุญาตเรียกดูข้อมูลของสมชายจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

8. สมชายใช้กุญแจส่วนตัว (Private key) ในการถอดรหัสข้อมูลที่ถูกเข้ารหัสไว้ด้วยกุญแจสาธารณะ (Public key) เพื่อยืนยันตัวตนว่าเป็นบุคคลดังกล่าวที่ต้องการมาเปิดบัญชีจริง และอนุญาตให้ธนาคารตรวจสอบข้อมูลจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้

9. ธนาคารส่งคำขอเรียกดูข้อมูลของสมชายจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนราษฎร์ เพื่อตรวจสอบข้อมูลของสมชาย

10. ธนาคารส่งคำขอเรียกดูข้อมูลของสมชายจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบข้อมูลของสมชาย

11. ธนาคารดำเนินการเปิดบัญชีและแจ้งผลการเปิดบัญชีให้สมชายทราบ

กระบวนการบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูล

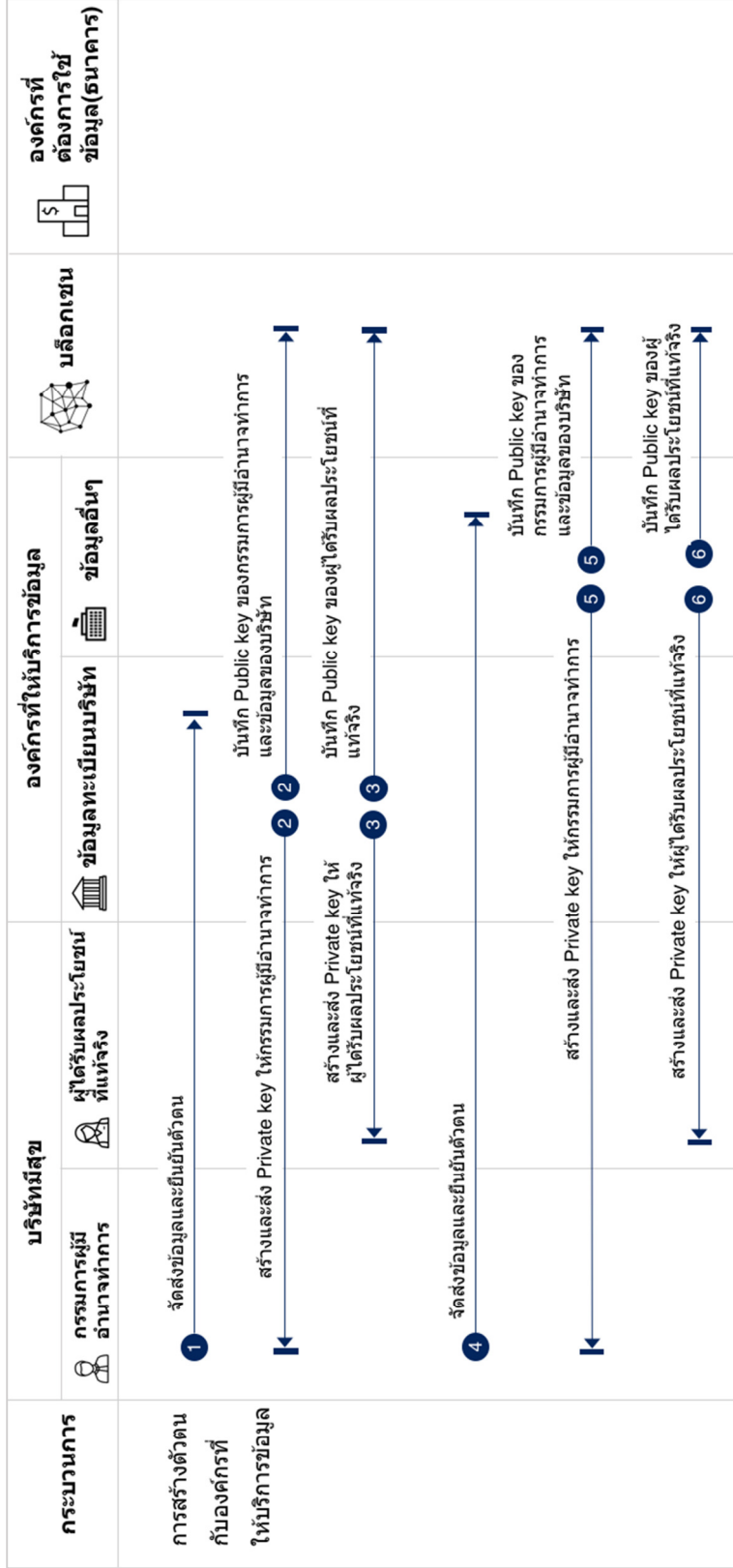
12. หากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลได้รับข้อมูลของสมชายเพิ่มเติม เช่น ข้อมูลการฟอกเงิน ข้อมูลจากกรมการปกครอง หรือหมายศาล องค์กรที่ให้บริการข้อมูลดังกล่าวสามารถเข้าไปบันทึกข้อมูลของสมชายเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบันได้ โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกอัปเดตในระบบบล็อกเชนด้วย

13. ระบบบล็อกเชนแจ้งข้อมูลที่มีการอัปเดตเพิ่มเติมให้กับสมชาย (เฉพาะข้อมูลที่หน่วยงานราชการกำหนดว่าสามารถเปิดเผยให้กับสมชายได้)

14. ระบบบล็อกเชนแจ้งข้อมูลที่มีการอัปเดตเพิ่มเติมให้กับธนาคาร ซึ่งเป็นองค์กรที่ต้องการใช้ข้อมูลของสมชาย

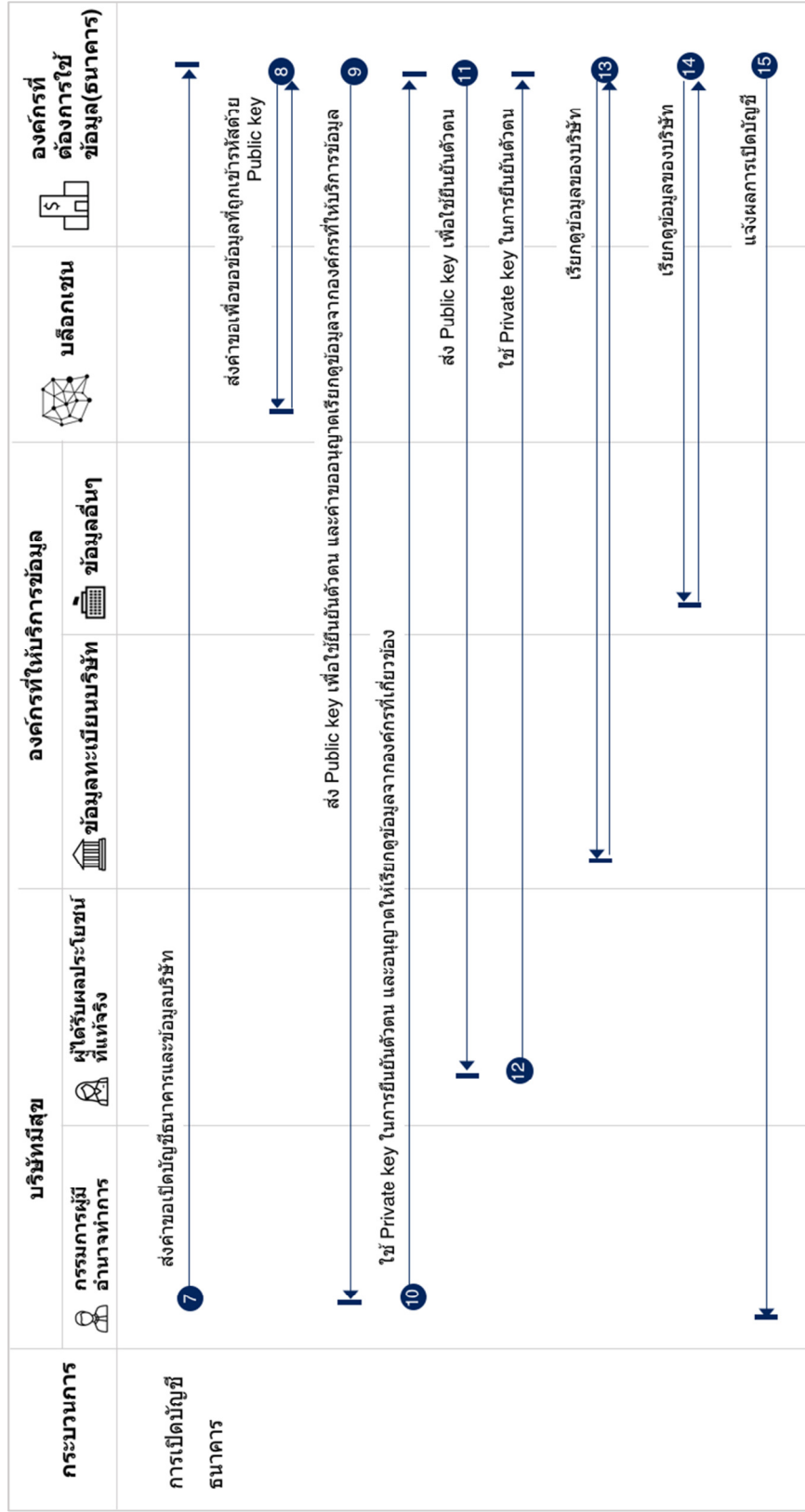
กรณีนี้บุคคล

แผนภาพที่ 4-3 การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD สำหรับนิติบุคคล

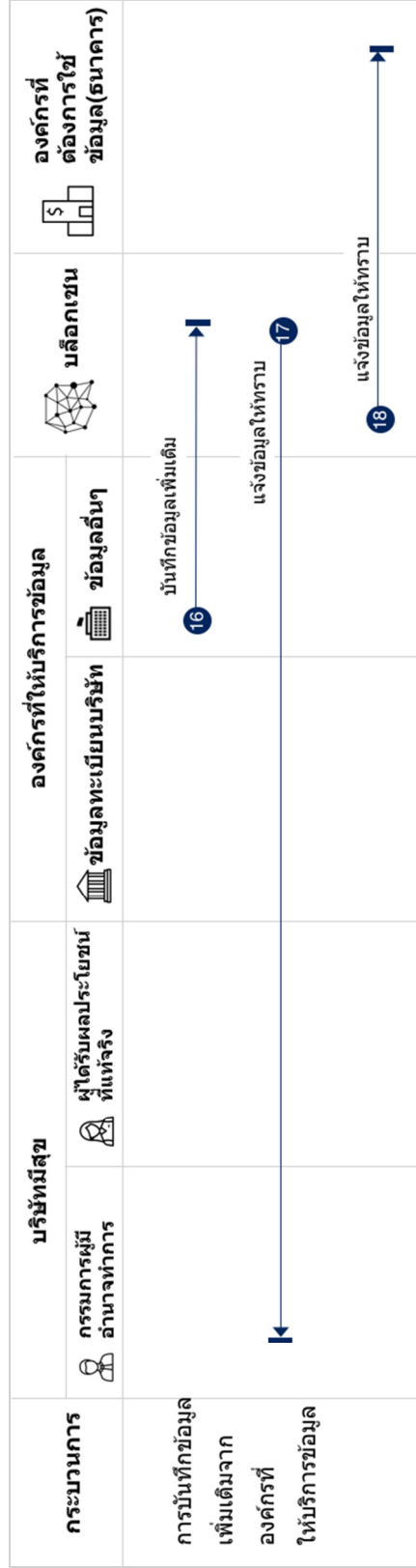
กรณีนิติบุคคล

แผนภาพที่ 4-3 การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD สำหรับนิติบุคคล (ต่อ)

กรณีนิติบุคคล

แผนภาพที่ 4-3 การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในกระบวนการทำ KYC/CDD สำหรับนิติบุคคล (ต่อ)

จากแผนภาพที่ 4-3 ตัวอย่างการใช้บล็อกเชนเทคโนโลยีในกระบวนการทำ KYC/CDD กับสถาบันการเงินสำหรับนิติบุคคล สามารถแบ่งได้เป็น 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ (1) การสร้างตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูล (2) การเปิดบัญชีธนาคาร และ (3) การบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูล ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบบล็อกเชน ได้แก่ เจ้าของข้อมูล (User) หรือบริษัทมีสุขซึ่งมีกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัทและรวมถึงผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงขององค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ (Trusted Sources) และองค์กรที่ต้องการใช้ข้อมูล ทั้งนี้ การทำธุรกรรม ต่าง ๆ ในนามของนิติบุคคลจะต้องได้รับการอนุมัติจากกรรมการผู้มีอำนาจทำการทุกท่าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการสร้างตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้

1. กรรมการผู้มีอำนาจทำการ ซึ่งเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจจากบริษัท จัดส่งข้อมูลบริษัท และยืนยันตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนบริษัท
2. องค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนบริษัทดำเนินการสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) และส่งให้กับกรรมการผู้มีอำนาจทำการ รวมถึงสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) ของกรรมการผู้มีอำนาจทำการ และข้อมูลของบริษัทบันทึกไว้บนบล็อกเชน
3. องค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนบริษัทดำเนินการสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) และส่งให้กับผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง รวมถึงสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) ของผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงบันทึกไว้บนบล็อกเชน
4. กรรมการผู้มีอำนาจทำการ ซึ่งเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจจากบริษัท จัดส่งข้อมูลบริษัท และยืนยันตัวตนกับองค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่น
5. องค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่น ๆ ดำเนินการสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) และส่งให้กับกรรมการผู้มีอำนาจทำการ รวมถึงสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) ของกรรมการผู้มีอำนาจทำการ และข้อมูลของบริษัทบันทึกไว้บนบล็อกเชน
6. องค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่น ๆ ดำเนินการสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) และส่งให้กับผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง รวมถึงสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) ของผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง บันทึกไว้บนบล็อกเชน

กระบวนการเปิดบัญชีธนาคาร

7. บริษัทมีสุขต้องการเปิดบัญชีเพื่อทำธุรกรรมกับธนาคาร กรรมการผู้มีอำนาจทำการ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากบริษัท จัดส่งคำขอเปิดบัญชีและข้อมูลบริษัท เช่น ชื่อบริษัท เลขทะเบียนนิติบุคคล ให้กับธนาคารเพื่อใช้ในการตรวจสอบและยืนยันตัวตน

8. ธนาคารส่งคำขอไปที่บล็อกเชนเพื่อขอข้อมูลของกรรมการผู้มีอำนาจทำการ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง และข้อมูลของบริษัทมีสุขที่ถูกเข้ารหัสด้วยกุญแจสาธารณะ (Public key) เพื่อตรวจสอบข้อมูลและยืนยันตัวตนของบริษัท

9. ธนาคารส่งกุญแจสาธารณะ (Public key) ที่ได้รับจากบล็อกเชนให้กรรมการผู้มีอำนาจทำการ และส่งคำขออนุญาตเรียกดูข้อมูลของบริษัทจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

10. กรรมการผู้มีอำนาจทำการใช้กุญแจส่วนตัว (Private key) ในการถอดรหัสข้อมูลที่ถูกเข้ารหัสไว้ด้วยกุญแจสาธารณะ (Public key) เพื่อยืนยันตัวตน และอนุญาตให้ธนาคารตรวจสอบข้อมูลบริษัทจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้

11. ธนาคารส่งกุญแจสาธารณะ (Public key) ที่ได้รับจากบล็อกเชนให้ผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง เพื่อใช้ในการยืนยันตัวตน

12. ผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงใช้กุญแจส่วนตัว (Private key) ในการถอดรหัสข้อมูลที่ถูกเข้ารหัสไว้ด้วยกุญแจสาธารณะ (Public key) เพื่อยืนยันตัวตน

13. ธนาคารส่งคำขอเรียกดูข้อมูลของบริษัทมีสุขจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลทะเบียนบริษัท เพื่อตรวจสอบข้อมูลของบริษัท

14. ธนาคารส่งคำขอเรียกดูข้อมูลของบริษัทมีสุขจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลด้านอื่นๆ เพื่อตรวจสอบข้อมูลของบริษัท

15. ธนาคารดำเนินการเปิดบัญชีบริษัทและแจ้งผลการเปิดบัญชีให้กับกรรมการผู้มีอำนาจทำการ

กระบวนการบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมจากองค์กรที่ให้บริการข้อมูล

16. หากองค์กรที่ให้บริการข้อมูลได้รับข้อมูลของบริษัทมีสุขเพิ่มเติม เช่น ข้อมูลด้านการฟอกเงิน ข้อมูลจากกรมการปกครอง หรือหมายศาล องค์กรที่ให้บริการข้อมูลดังกล่าวสามารถเข้าไปบันทึกข้อมูลของบริษัทเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบันได้ โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกอัปเดตในระบบบล็อกเชนด้วย

17. ระบบบล็อกเชนแจ้งข้อมูลที่มีการอัปเดตเพิ่มเติมให้กับกรรมการผู้มีอำนาจทำการ

18. ระบบบล็อกเชนแจ้งข้อมูลที่มีการอัปเดตเพิ่มเติมให้กับธนาคาร ซึ่งเป็นองค์กรที่ต้องการใช้ข้อมูลของบริษัทมีสุข

ประโยชน์ที่จะได้รับ

ปัจจุบันสถาบันการเงินและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจและอยู่ระหว่างศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการข้อมูลตัวตนในรูปแบบดิจิทัล (Digital Identity Management) รวมถึงกระบวนการทำ KYC/CDD ทั้งนี้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มีดังนี้

1. **ลดความซ้ำซ้อนในการทำ KYC/CDD** การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาช่วยในกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน ทำให้สถาบันการเงินที่อยู่ในเครือข่ายบล็อกเชนสามารถเข้าถึงข้อมูลลูกค้าที่เคยผ่านการทำ KYC/CDD จากสถาบันการเงินอื่นมาแล้วได้ โดยที่สถาบันการเงินดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลจากลูกค้า ซึ่งเทคโนโลยีบล็อกเชนสามารถช่วยให้การส่งผ่านข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยที่บุคคลหรือหน่วยงานดังกล่าวไม่จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อน กระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้สถาบันการเงินลดความยุ่งยากซ้ำซ้อนในการทำงาน และช่วยลดขั้นตอนในการจัดเตรียมเอกสารของลูกค้า นอกจากนี้ เจ้าของข้อมูลยังมีกุญแจส่วนตัว (Private key) ที่สามารถใช้ในการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวทำให้ข้อมูลในระบบมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น รวมถึงทำให้ประชาชนมีความสะดวกในการเข้าถึงบริการด้านการเงินได้มากยิ่งขึ้น

2. **ลดต้นทุนและระยะเวลาในการทำงาน** เนื่องจากขั้นตอนการทำ KYC/CDD ในปัจจุบันยังคงเน้นการใช้คนและเอกสารเป็นหลัก (Manual) ซึ่งใช้เวลามาก มีโอกาสที่เอกสารจะสูญหายและเกิดข้อผิดพลาดสูง การนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาใช้ในกระบวนการรู้จักลูกค้าและตรวจสอบข้อมูลลูกค้า จะช่วยทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอนและระยะเวลาในการทำงาน ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และค่าใช้จ่ายในการกำกับดูแล และยังช่วยลดต้นทุนการทำธุรกรรมอีกด้วย โดยเฉพาะกรณีการเปิดบัญชีนิติบุคคล ซึ่งเทคโนโลยีบล็อกเชนจะช่วยให้การเปิดบัญชีทำได้ภายในไม่กี่นาทีจากการที่ใช้เวลานาน

3. **กระบวนการตรวจสอบลูกค้ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น** เทคโนโลยีบล็อกเชนจะเข้ามาช่วยบริหารจัดการข้อมูลสำหรับการยืนยันตัวตนของลูกค้าระหว่างสถาบันการเงินในเครือข่ายบล็อกเชน ซึ่งจะช่วยให้ขั้นตอนการทำธุรกรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากขึ้น ลดปัญหาหรือข้อผิดพลาดที่เกิดจากการดำเนินงานของพนักงาน ข้อมูลลูกค้ามีความครบถ้วนถูกต้อง ปลอดภัย

โปร่งใสและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการจัดเก็บข้อมูลตัวคนให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลทำให้ข้อมูลยากต่อการสูญหายหรือถูกทำลาย นอกจากนี้ หน่วยงานกำกับดูแลสามารถเข้าตรวจสอบข้อมูลลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว เรียกตรวจสอบเส้นทางทางการเงินและธุรกรรมทางการเงินของผู้ต้องสงสัยเพิ่มเติมได้อย่างรวดเร็วและมีความถูกต้องสูง ซึ่งจะช่วยในแก้ไขปัญหาการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายได้ จะเห็นว่าบล็อกเชนเทคโนโลยีมีศักยภาพที่จะช่วยปฏิวัติกระบวนการทำ KYC/CDD ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ความสามารถในการควบคุมข้อมูลส่วนตัว เจ้าของข้อมูล (User) สามารถควบคุมข้อมูลส่วนตัวของตนเองได้ โดยจะมีรหัสในการเข้าถึงข้อมูลและมีสิทธิ์ที่จะเลือกข้อมูลที่จะเปิดเผยข้อมูลให้กับหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงสามารถกำหนดช่วงเวลาในการเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้อีกด้วย หากหน่วยงานใดต้องการใช้ข้อมูล จะต้องได้รับความยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวจากเจ้าของข้อมูลก่อนทุกครั้ง นอกจากนี้ หน่วยงานต่าง ๆ จะไม่สามารถนำข้อมูลตัวตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของได้

แนวคิดการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน

เทคโนโลยีบล็อกเชน คือ นวัตกรรมที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการฐานข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมให้มีความปลอดภัยและน่าเชื่อถือ รวมถึงช่วยให้การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งลักษณะเด่นของบล็อกเชนที่แตกต่างจากระบบฐานข้อมูลแบบดั้งเดิม คือ การเก็บข้อมูลแบบกระจายศูนย์ (Distributed Ledger) และความน่าเชื่อถือของระบบ

การเก็บข้อมูลแบบกระจายศูนย์ (Distributed Ledger)

การเก็บบันทึกประวัติการทำธุรกรรมดิจิทัลไว้บนบล็อกเชนนั้น ข้อมูลการทำธุรกรรมแต่ละครั้งจะถูกจัดเก็บและทำสำเนากระจายตัวออกไปยังผู้ที่อยู่ในเครือข่ายบล็อกเชนทั้งหมด แทนที่การใช้ตัวกลางในการจัดเก็บและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล และเมื่อมีข้อมูลใหม่ก็จะอัปเดตพร้อมกันตลอดเวลา ดังนั้น เทคโนโลยีบล็อกเชนจะช่วยลดโอกาสการเกิดการทุจริตข้อโกง เนื่องจากทุกคนที่อยู่ในเครือข่ายมีข้อมูลชุดเดียวกัน โดยบล็อกเชนจะจัดเก็บประวัติการทำธุรกรรมย้อนหลังว่าข้อมูลนี้ถูกแก้ไขปรับเปลี่ยนอะไรมาบ้าง ทำให้สามารถเข้าถึงและตรวจสอบเส้นทางการทำธุรกรรมต่าง ๆ ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ความน่าเชื่อถือของระบบ

เทคโนโลยีบล็อกเชนจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้านความปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ เนื่องจากบล็อกเชนไม่มีศูนย์กลางการจัดเก็บข้อมูล ระบบจึงต้องรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในเครือข่ายเมื่อมีข้อมูลหรือธุรกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้น ข้อมูลธุรกรรมจะถูกบันทึกในระบบได้ต่อเมื่อได้รับเสียงเป็นเอกฉันท์ (Consensus) จากผู้เข้าร่วมในเครือข่าย โดยข้อมูลที่ถูกรับบันทึกบนบล็อกเชนจะไม่สามารถแก้ไขหรือปลอมแปลงได้ ทำให้ระบบมีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และมีความปลอดภัยสูงมาก

ทั้งนี้ สำนักงาน ปปง. สามารถเข้าร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกของเครือข่ายบล็อกเชน (Node) และสามารถเข้าไปบันทึกข้อมูลของผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยเพิ่มเติมในระบบให้เป็นปัจจุบันได้แบบเรียลไทม์ โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกอัปเดตไปยังสมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายบล็อกเชนดังกล่าวด้วย

สรุป

บล็อกเชนเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่กำลังถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยนวัตกรรมนี้จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการตัวตนในรูปแบบดิจิทัล (Digital Identity Management) ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจดิจิทัล นอกจากนี้ เทคโนโลยีบล็อกเชนยังเข้ามาช่วยในเรื่องของกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงินให้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว มีความถูกต้อง ปลอดภัย ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ลดความซ้ำซ้อน ลดต้นทุนค่าใช้จ่าย และช่วยให้การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายเป็นไปได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ระบบฐานข้อมูล (Database) แบบดั้งเดิมยังไม่สามารถตอบโจทย์ได้ดีเท่าที่ควร และทำให้บล็อกเชนกลายเป็นเทคโนโลยีที่น่าสนใจมากในขณะนี้

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

บล็อกเชนเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่กำลังถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยนวัตกรรมนี้จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการตัวตนในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจดิจิทัล นอกจากนี้ เทคโนโลยีบล็อกเชนยังเข้ามาช่วยในเรื่องของกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงินให้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว มีความถูกต้อง ปลอดภัย ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ลดความซ้ำซ้อน รวมถึงลดต้นทุนค่าใช้จ่าย และช่วยให้การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินและสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายเป็นไปได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของเทคโนโลยีบล็อกเชนยังเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลาในการพัฒนาต่ออีก ก่อนที่จะได้รับการยอมรับและนำมาใช้ได้อย่างแพร่หลายในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับปรุง บทบาท และทัศนคติในการกำกับการทำ KYC/CDD

กระบวนการทำ KYC/CDD รวมถึงการจัดการตัวตนผ่านระบบดิจิทัล (Digital Identity Management System) ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่กำกับดูแลที่จะช่วยดำเนินนโยบายเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและสนับสนุนพัฒนาระบบสถาบันการเงินให้เป็นกลไกช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม ผู้นำและผู้บริหารประเทศต้องมีทัศนคติที่ดีในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีรูปแบบใหม่ เนื่องจากความน่าเชื่อถือในการทำธุรกรรมนั้นมีผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างยิ่ง การพัฒนารูปแบบการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการให้บริการด้วยความมั่นใจในความเป็นส่วนตัว และเกิดความปลอดภัยต่อข้อมูล รวมถึงมีการตรวจสอบและบันทึกการทำธุรกรรมที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อให้เกิดการยอมรับในการนำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้แทนเทคโนโลยีเดิม

สำหรับการกำกับการทำ KYC/CDD ภาครัฐและหน่วยงานกำกับดูแลควรทบทวนและปรับปรุงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ กำหนด

หลักเกณฑ์การทำ KYC/CDD สำหรับสถาบันการเงินแต่ละแห่งให้มีมาตรฐานเดียวกัน กำกับดูแลใน ส่วนของหลักการ และเปิดกว้างในส่วนของแนวทางปฏิบัติงาน รวมทั้งร่วมมือและประสานงานกับ ทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ตลอดจนเครือข่ายต่าง ๆ ในการสนับสนุนและ ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการยืนยันตัวตนในระบบดิจิทัล เพื่อให้สถาบันการเงิน ทุกแห่ง รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามาใช้ข้อมูล Digital Identity ร่วมกัน เพื่อ เสริมสร้างเสถียรภาพของระบบการเงินในประเทศ และให้สถาบันการเงินแต่ละแห่งดำเนินงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เสริมสร้างให้ภาคธุรกิจสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาช่วยใน การขยายโอกาสและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

2. การแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายของสถาบันการเงิน

ในด้านกฎหมาย การนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาประยุกต์ใช้กับการจัดการ ฐานข้อมูลตัวตนมีผลกระทบค่อนข้างมาก รวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ในเรื่องของกฎหมายในแต่ละ ประเทศซึ่งคาดว่าจะยังต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาและแก้ไขกฎระเบียบให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี ใหม่ ๆ ทั้งนี้ ปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในด้านกฎหมายมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ โดยเฉพาะข้อมูลของ หน่วยงานทางการเนื่องจากติดขัดในข้อกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 เปิดโอกาสให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐเชื่อมโยงคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ประโยชน์ จากข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร แต่สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่ไม่ใช่ธนาคารของภาครัฐไม่ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรได้ นอกจากนี้ การพิสูจน์ทราบตัวตน ของผู้ใช้บัตรข้าราชการ เป็นไปได้ยากเนื่องจากบัตรข้าราชการไม่ใช่ smart card ที่มีตัวอย่าง ลายนิ้วมือ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน ดังนั้น หากมีการแก้ไขกฎหมายบังคับการใช้ digital identity สำหรับประชาชนทุกรายแทนที่ระบบบัตรประชาชน และบัตรข้าราชการในปัจจุบัน และอนุญาตให้สถาบันการเงินสามารถตรวจสอบกับฐานข้อมูลดังกล่าวได้โดยตรง ก็จะทำให้ กระบวนการพิสูจน์ทราบตัวตนของลูกค้ามีความสะดวกรวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการค้นหาผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลผู้ถือ หุ้นที่ได้รับจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ในหนังสือรับรอง และแบบแสดงรายชื่อการถือหุ้น ไม่มี ข้อมูลเลขบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ถือหุ้น ทำให้การระบุตัวตนในกรณีที่นำชื่อสกุลของผู้ได้รับ ผลประโยชน์ที่แท้จริงไปตรวจสอบกับบุคคลที่ถูกกำหนดขาดความแม่นยำ ดังนั้นหากสถาบัน

การเงินสามารถเชื่อมโยงข้อมูลการจดทะเบียนของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้ก็จะทำให้มีข้อมูลเลขที่บัตรประชาชนของผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงเพื่อใช้สำหรับการบริหารความเสี่ยงในการตรวจสอบกับรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้วยข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ข้อมูลที่มีชื่อหรือมีเลขหมายเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ห้ามเปิดเผยโดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลที่ให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะขอเปิดเผยข้อมูล ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายเปิดช่องให้สถาบันการเงินสามารถเชื่อมโยงข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าก็จะทำให้การยืนยันตัวตนผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงมีความแม่นยำมากขึ้น

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด จากความเหลื่อมล้ำของกฎหมายตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 ที่กำหนดให้ลูกค้าต้องแสดงตนเมื่อทำธุรกรรมเงินสดหรือทรัพย์สินมูลค่าตั้งแต่ 100,000 บาท หรือหากเป็นการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ให้แสดงตนที่มูลค่าเงินตั้งแต่ 50,000 บาท แต่ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559 กำหนดให้ธนาคารต้องตรวจสอบลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องจำนวนเงินเข้าไปเกี่ยวข้อง ดังนั้น การที่ลูกค้าทำธุรกรรมที่มูลค่าไม่ถึงเกณฑ์ที่ต้องแสดงตนแต่ต้องมีการตรวจสอบกับรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดปัญหาคือการขาดข้อมูลเลขบัตรประชาชนที่จะใช้ยืนยันตัวตนของลูกค้าทำให้การตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดขาดความแม่นยำ ดังนั้นหากมีแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559 ให้มีการตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดเมื่อลูกค้าทำธุรกรรมที่มีมูลค่าถึงเกณฑ์ที่ต้องแสดงตนก็จะทำให้การปฏิบัติงานในการตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดมีความแม่นยำมากขึ้น

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดระดับความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยง เนื่องจากปัจจุบัน สำนักงาน ปปง. มิได้มีฐานข้อมูลบุคคลที่มีสถานภาพทางการเมืองให้สถาบันการเงินตรวจสอบและบริหารความเสี่ยง สถาบันการเงินจึงใช้วิธีการขอข้อมูลจากสำนักงาน ปปช. ข้อมูลที่ได้รับก็จะเป็นไฟล์ข้อมูล PDF ซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันที ในทางปฏิบัติสถาบันการเงินต้องนำข้อมูลจากสำนักงาน ปปช. มาคีย์เข้าระบบอีกครั้งเพื่อใช้ตรวจสอบ ทำให้มีโอกาสผิดพลาดคลาดเคลื่อน เช่น พิมพ์ชื่อผิด ตกหล่น ผลคือการบริหารความเสี่ยงในการตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่มีสถานภาพทางการเมืองจะขาดความแม่นยำ ดังนั้นหากสำนักงาน ปปง. ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐจะ

ดำเนินการบูรณาการฐานข้อมูลบุคคลที่มีสถานภาพทางการเมืองร่วมกับ สำนักงาน ปปช. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สถาบันการเงินมีฐานข้อมูลบุคคลที่มีสถานภาพทางการเมืองที่เป็นปัจจุบันและทันสมัยก็จะช่วยให้การบริการความเสี่ยงด้านการฟอกเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการทบทวนข้อมูลลูกค้า

2.5.1 การทบทวนข้อมูลลูกค้าในปัจจุบัน จากปริมาณของลูกค้าที่มีจำนวนมากทำให้การทบทวนทำได้ยาก และสำนักงานปปง. เองก็ไม่ได้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าควรทบทวนข้อมูลลูกค้าอย่างไร ปัจจุบันจึงใช้การทบทวน ข้อมูลที่สำคัญ เช่น ชื่อ สกุล ที่อยู่ อาชีพ เบอร์โทรศัพท์ และสัญชาติ จากฐานข้อมูลที่ธนาคารมีอยู่ซึ่งมีความเสี่ยงเรื่องความถูกต้องของข้อมูล ดังนั้นหากธนาคารสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับฐานข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรที่ใช้ระบบ digital identity management ได้ โดยการแก้ไข พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 รวมทั้งหากมีการแก้ไขกฎหมายให้บริษัทโทรคมนาคม ต้องเชื่อมโยงข้อมูลเบอร์โทรศัพท์ ที่ปัจจุบัน สนง. กสทช. บังคับให้ลงทะเบียน ซิมโทรศัพท์มือถือโดยใช้บัตรประชาชนให้เป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลทะเบียนราษฎรด้วย ก็จะทำให้การดำเนินการปรับปรุงข้อมูลของลูกค้าเป็นปัจจุบันมีความสะดวกและถูกต้องและลดภาระในการดำเนินการอย่างมาก

2.5.2 แก้ไขกฎกระทรวงเรื่องการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าเพิ่มเติม โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของลูกค้าต้องแจ้งเปลี่ยนแปลงข้อมูลการแสดงตนต่อสถาบันการเงินที่ใช้บริการทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลภายในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อลดภาระและค่าใช้จ่ายของสถาบันการเงินในการทบทวนข้อมูล ซึ่งหากกฎหมายบังคับเป็นหน้าที่ลูกค้าต้องทบทวนข้อมูลก็จะเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าของสถาบันการเงิน

2.6 ปัญหาและอุปสรรคในการรายงานธุรกรรม จากปัญหาความเหลื่อมล้ำกรณีของลูกค้าที่ทำธุรกรรมเป็นครั้งคราว ซึ่งตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 กำหนดให้ลูกค้าต้องแสดงข้อมูล ชื่อ สกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์/E-Mail และลายมือชื่อ แต่ไม่ได้กำหนดให้ลูกค้าต้องแสดงข้อมูล อาชีพและสถานที่ทำงาน ทำให้ลูกค้าที่ทำธุรกรรมเป็นครั้งคราวเมื่อถึงเกณฑ์ที่ต้องรายงาน กลับขาดข้อมูล ส่วนของอาชีพและสถานที่ทำงานในแบบรายงานธุรกรรมซึ่งสำนักงาน ปปง. ยืนยันว่าในแบบรายงานการทำธุรกรรมต้องมีข้อมูลสำคัญครบถ้วน ดังนั้นควรมีการแก้ไขข้อมูลในแบบรายงานธุรกรรมให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลขั้นต่ำตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ที่กล่าวข้างต้น

3. ขั้นตอนในการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้

ในปัจจุบันเทคโนโลยีบล็อกเชนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น สถาบันการเงินและองค์กรต่าง ๆ อยู่ระหว่างศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ โดยการพัฒนาระบบใหม่ให้ใช้ได้อย่างแพร่หลายนั้นจำเป็นจะต้องสร้างความน่าเชื่อถือและมีความปลอดภัยเทียบเท่าหรือดียิ่งกว่าระบบเดิม ซึ่งประเด็นหลักที่ทำให้บล็อกเชนยังต้องการการศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม ได้แก่ ความสามารถในการรองรับจำนวนข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เพิ่มขึ้น ความปลอดภัยของระบบบล็อกเชน และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล

เทคโนโลยีบล็อกเชนจะมีการเก็บข้อมูลไว้ที่สมาชิก (Node) ที่อยู่ในเครือข่าย (Network) เดียวกัน การเพิ่มเติมข้อมูลเข้าไปในระบบจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบ (Consensus) จากสมาชิกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมีการใช้เวลาเพิ่มเติมในการรอความเห็นชอบจากแต่ละสมาชิกที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งจำนวนข้อมูลจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในส่วนนี้ระบบที่ดูแลฐานข้อมูลตัวตนอาจมีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีการเก็บข้อมูลในปัจจุบัน (off-chain database) กับระบบบล็อกเชน เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกรวบรวมในบล็อกเชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ด้านความปลอดภัยของระบบบล็อกเชนจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สัญญาอัจฉริยะ (smart contract) หรือการเขียนกฎเกณฑ์ข้อตกลงในระบบบล็อกเชนซึ่งมีความซับซ้อนและต้องใช้เวลาในการออกแบบระบบ หากมีการใช้จริง ระบบจะต้องได้รับการทดสอบและการพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือจากองค์กรหรือผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ประเด็นสุดท้ายคือความเป็นส่วนตัวของข้อมูล โดยเฉพาะกับระบบบล็อกเชนสาธารณะ (Public Blockchain) ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่อยู่บนบล็อกเชนได้

นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้เทคโนโลยีบล็อกเชนยังคงต้องใช้เวลาในการพัฒนาต่ออีก ก่อนที่จะสามารถนำมาใช้ได้อย่างแพร่หลายมากขึ้นและได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งาน โดยต้องทำการทดสอบระบบทั้งด้านความปลอดภัย และความเชื่อมั่นของระบบ ทั้งนี้ ระบบการทำงานของสถาบันการเงินในปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและมีขั้นตอนการทำงานที่หลากหลาย ยังคงเป็นอีกหนึ่งความท้าทายสำคัญในการขยายขีดความสามารถของเทคโนโลยีบล็อกเชน อีกทั้ง การพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าวต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก หน่วยงานต่าง ๆ อาจมีความเสี่ยงจากการลงทุนแต่ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับธุรกิจในอนาคตได้

4. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ทั้งนี้ การพัฒนากระบวนการทำ KYC/CDD โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยี บล็อกเชนเข้ามาใช้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงินต่าง ๆ ในการร่วมกันสร้างแพลตฟอร์มที่ใช้ในการแชร์ข้อมูล นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างฐานข้อมูล รวมถึงผลักดันให้มีกฎระเบียบและแนวทางกำกับดูแลที่ชัดเจน โดยองค์กรหลักที่อาจมีส่วนช่วยผลักดันและดูแลระบบการจัดการตัวตนที่ใช้บล็อกเชนนี้ ควรเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางและมีความเข้าใจด้านเทคโนโลยี เช่น สำนักงานรัฐบาล อิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (Electronic Government Agency : EGA) และ National ITMX (Interbank Transaction Management and Exchange) ที่ทำหน้าที่ดูแลระบบการโอนเงินระหว่างธนาคารในประเทศไทย ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีหน้าที่หลักในการดูแลระบบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

สำหรับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่ควรจะเชื่อมโยงอยู่ในระบบ digital identity management และการทำ KYC/CDD ในรูปแบบของ Permissioned Blockchain ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-1 หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงอยู่ในระบบ digital identity management

องค์กรที่ให้บริการข้อมูล	ประเภทของข้อมูล
ปปง.	รายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด บุคคลที่ถูกอายัดทรัพย์สิน
ปปช.	รายชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
สนง.กพ.	รายชื่อข้าราชการพลเรือน
กระทรวงกลาโหม	รายชื่อข้าราชการทหาร
กรมตำรวจ	รายชื่อข้าราชการตำรวจ
กรมการปกครอง	ทะเบียนราษฎร
กรมพัฒนาธุรกิจการค้า	ข้อมูลนิติบุคคล กรรมการ และผู้ถือหุ้น
สถาบันการเงิน	ข้อมูลที่ถูกค้ำอนุญาตให้เปิดเผย สำหรับการทำให้ KYC/CDD
องค์กรอื่นที่อาจให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สำหรับการป้องกันการฟอกเงิน และด้านความมั่นคง	

องค์กรที่ให้บริการข้อมูล	ประเภทของข้อมูล
บ. โทรคมานาคม กรมสรรพากร กรมแรงงาน กระทรวงยุติธรรม บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ	เบอร์โทรศัพท์ปัจจุบัน สถานที่ทำงาน อาชีพ สถานที่ทำงาน อาชีพ ผู้ต้องหาตามหมายจับ นักโทษ บุคคลล้ม ละลาย ผู้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ ผู้มีหนี้ที่ไม่ก่อรายได้ (NPL – Non Performancint Loan)

ในส่วนของการออกแบบและสร้างระบบจัดการตัวตนโดยใช้บล็อกเชนมีหลายองค์กรเริ่มให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาระบบ ทางบริษัทดิจิทัล เวเนเจอร์ส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของธนาคารไทยพาณิชย์คือหนึ่งในบริษัทที่เล็งเห็นถึงความสำคัญและได้ศึกษาความเป็นไปได้ของเทคโนโลยีบล็อกเชนนี้ร่วมกับบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญด้านระบบฐานข้อมูลและความปลอดภัยของข้อมูล ระบบดังกล่าวอยู่ในช่วงพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และทดสอบภายในเพื่อให้เห็นความมั่นใจได้ว่าระบบดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วนที่จะอยู่ในเครือข่ายบล็อกเชนนี้

นอกจากระบบที่สร้างขึ้นใหม่แล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์และข้อจำกัดของระบบจัดการตัวตนที่ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน อย่างไรก็ตาม การกระตุ้นทุกภาคส่วนให้เข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่นี้ที่กำลังจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในโลกธุรกิจ การเงิน การธนาคาร และการค้าต่าง ๆ ยังคงต้องอาศัยเวลาในการสร้างการรับรู้และเข้าใจถึงบทบาทและประโยชน์ของเทคโนโลยีดังกล่าว เช่นเดียวกับการเข้ามาของอินเทอร์เน็ตที่ต้องอาศัยเวลานานกว่าจะเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันและมีอิทธิพลต่อชีวิตผู้คนในวงกว้าง

อย่างไรก็ตาม การทำ KYC/CDD โดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนเป็นกระบวนการที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด โดยผู้ใช้งานระบบจะต้องทำธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือประเภทสมาร์ทโฟนหรือคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเท่านั้น ดังนั้น สำหรับผู้ใช้งานที่ไม่มีอุปกรณ์สำหรับเข้าถึงบริการหน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดตั้งหน่วยงานตัวแทนเพื่อให้บริการ

รวมถึงจัดให้มีบัตรประจำตัวประชาชนที่เก็บข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงกุญแจส่วนตัว (Private key) และกุญแจสาธารณะ (Public key) เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ในการทำธุรกรรมต่าง ๆ ได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- “กฎกระทรวง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า พ.ศ.2556”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนที่ 63 ก, 17 กรกฎาคม 2556.
- “กฎกระทรวง การตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 97 ก, 21 พฤศจิกายน 2559.
- “กฎกระทรวง กำหนดธุรกรรมที่สถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 ต้องจัดให้ลูกค้าแสดงตน พ.ศ. 2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 97 ก, 21 พฤศจิกายน 2559.
- “กฎกระทรวง กำหนดแบบ รายการ หลักเกณฑ์ และวิธีการบันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธุรกรรม พ.ศ. 2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 97 ก, 21 พฤศจิกายน 2559.
- “กฎกระทรวง กำหนดจำนวนเงินสดและมูลค่าทรัพย์สินในการทำธุรกรรมที่สถาบันการเงินต้องรายงานต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 97 ก, 21 พฤศจิกายน 2559.
- “กฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2559) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 97 ก, 21 พฤศจิกายน 2559.
- นิพนธ์ อักษรกาญจน์. “ปัญหาธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ 2542”. เข้าถึงได้จาก : www.library.coj.go.th, 2555.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนที่ 86 ง, 17 กรกฎาคม 2556.

- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง บุคคลที่มีสถานภาพทางการเมือง” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.
- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง บุคคลที่มีสถานภาพทางการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 132 ตอนพิเศษ 351 ง, 30 ธันวาคม 2558.
- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง บุคคลที่มีสถานภาพทางการเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2559” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนพิเศษ 167 ง, 28 กรกฎาคม 2559.
- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการกำหนดนโยบายและระเบียบวิธีการสำหรับการประเมินและบริหารความเสี่ยงด้านการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายภายในสถาบันการเงินและผู้ประกอบอาชีพตามมาตรา 16 (1) และ (9)” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 132 ตอนพิเศษ 279 ง, 3 พฤศจิกายน 2558.
- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการกำหนดนโยบายและระเบียบวิธีการสำหรับการประเมินและบริหารความเสี่ยงด้านการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.
- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการกำหนดมาตรการบรรเทาความเสี่ยงด้านการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายที่อาจเกิดขึ้นก่อนนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือการใช้เทคโนโลยีใหม่” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.
- “ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการกำหนดปัจจัยเพื่อพิจารณาความเสี่ยงของลูกค้าเกี่ยวกับอาชีพ” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.

“ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการกำหนดบัญชี เพื่อพิจารณาความเสี่ยงของลูกค้าเกี่ยวกับพื้นที่หรือประเทศ” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.

“ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการกำหนดบัญชี หรือลักษณะในการพิจารณาลูกค้าที่มีความเสี่ยงต่ำ” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.

“ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการระบุตัวตนของลูกค้าและการระบุผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงของลูกค้า” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.

“ประกาศสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เรื่อง แนวทางการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าสำหรับลูกค้าปัจจุบัน” , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 152 ง, 8 พฤศจิกายน 2556.

ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, สำนักงาน. “รายงานประจำปี 2558 และรายงานประจำเดือนกันยายน 2559”. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.amlo.go.th/index.php/th/>

ฝ่ายกฎหมาย กองทุนการเงินระหว่างประเทศ. “รายงานผลการประเมินประเทศไทยด้านการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย”. 2550.

“พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และที่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 132 ตอนที่ 98 ก หน้า 1, 8 ตุลาคม 2558.

“พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย พ.ศ. 2556”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 130 ตอนที่ 11 ก หน้า 1, 1 กุมภาพันธ์ 2556.

“พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 114 ก หน้า 10, 30 ธันวาคม 2559.

เพื่อความโปร่งใสนานาชาติ, องค์กร. “Corruption Perceptions Index 2016”. เข้าถึงได้

จาก : <http://www.transparency-thailand.org/thai/>

“ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ว่าด้วยหลักเกณฑ์และ
วิธีการเก็บรักษารายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริง
เกี่ยวกับลูกค้ำ พ.ศ. 2559”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนพิเศษ 62 ง,
15 มีนาคม 2559

สีหนาท ประยูรรัตน์, พ.ต.อ. ดร.. “การป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้าน
การสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย”. เอกสารนำเสนอ.

อีไอซี ธนาคารไทยพาณิชย์ Economic Intelligence Center. “Blockchain โอกาสที่ไม่ได้
หยุดแค่การเงิน”. เข้าถึงได้จาก :

[https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/2619/ehkp3ij6py/Note_TH_](https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/2619/ehkp3ij6py/Note_TH_Blockchain_20160817.pdf)
[Blockchain_20160817.pdf](https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/2619/ehkp3ij6py/Note_TH_Blockchain_20160817.pdf), 2559.

ภาษาต่างประเทศ

Baars, Djuri. “Towards Self-Sovereign Identity using Blockchain Technology”.

Available : http://essay.utwente.nl/71274/1/Baars_MA_BMS.pdf.

Bartlett, Brent L. “The Negative Effects of Money Laundering on Economic

Development”. Available :

[https://waleolusi.files.wordpress.com/2013/05/the-negative-effects-of-](https://waleolusi.files.wordpress.com/2013/05/the-negative-effects-of-money-laundering-on-econom.pdf)
[money-laundering-on-econom.pdf](https://waleolusi.files.wordpress.com/2013/05/the-negative-effects-of-money-laundering-on-econom.pdf). Pdf, 2002.

Castillo, Michael del. “Swift is Building a Blockchain App to Optimize Global Cash

Liquidity”. Available : [http://www.coindesk.com/swift-building-](http://www.coindesk.com/swift-building-blockchain-app-optimize-global-cash-liquidity/)
[blockchain-app-optimize-global-cash-liquidity/](http://www.coindesk.com/swift-building-blockchain-app-optimize-global-cash-liquidity/)., 2017.

Deloitte LLP. “Blockchain Enigma, Paradox, Opportunity”, Available : [https://](https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/Innovation/deloitte-uk-blockchain-full-report.pdf)

[www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/Innovation/](https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/Innovation/deloitte-uk-blockchain-full-report.pdf)
[deloitte-uk-blockchain-full-report.pdf](https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/Innovation/deloitte-uk-blockchain-full-report.pdf)., 2016.

Durrieu, Roberto. “Redefining Money Laundering and Financing of Terrorism”.

Available : <https://waleolusi.files.wordpress.com/2013/05/the-negative-effects-of-money-laundering-on-economic.pdf>. Pdf, 2013.

Gelmato, “CASE STUDY ESTONIA e-ID card - Key enabler for advanced e-

Services”. Available : <http://www.gemalto.com/brochures-site/download-site/Documents/gov-cs-estonia.pdf>.

Holley, Elliott. “Cost of KYC too high says Swiss start up”, Banking Technology,

Available : <http://www.bankingtech.com/195632/cost-of-kyc-too-high-says-swiss-start-up/>., January 2014.

Institute for Economics and Peace. “Global Terrorism Index 2015”. Available :

<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/04/2015Global-Terrorism-Index-Report.pdf>., 2015.

Keith Duffy, Pasha Goudovitch, Pavel Fedorov. “The Application of Digital Identity in the United States”. Available :

http://dci.mit.edu/assets/papers/15.998_identity.pdf, 2016

KPMG, “Global Anti-Money Laundering Survey 2014”. Available : <https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2014/01/global-anti-money-laundering-survey.html>., January 2014.

<https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2014/01/global-anti-money-laundering-survey.html>., January 2014.

KYC Chain. “RegTech for Know-Your-Customer Procedures Enabling & Operating on Blockchain Technology”. Available :

<http://www.sec.or.th/fintech/Documents/KYC.pdf>., 2016

PwC. “Global Economic Crime Survey 2016”. Available : <https://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/pdf/GlobalEconomicCrimeSurvey2016.pdf>., 2016

Republic of Estonia Information System Authority. “X-ROAD Factsheet”.

Available : https://www.ria.ee/public/x_tee/X-road-factsheet-2014.pdf., 2014

Skinner, Chris. “12 Standout Start-ups Focused Upon Blockchain Identity”.

Available : <http://thefinanser.com/2016/08/12-standout-start-ups-focused-upon-blockchain-identity.html/>. SWIFT. “The KYC Registry: the information you need for KYC compliance”. Available : <https://www.swift.com/our-solutions/compliance-and-shared-services/financial-crime-compliance/the-kyc-registry>.

Stratumn, “Know Your Customer (KYC)”. Available : <https://stratumn.com/pdf/use-cases/KYC.pdf>., 2016

SWIFT, Accenture. “SWIFT on distributed ledger technologies Delivering an industry standard platform through community collaboration”. Available : http://www.amedia.org.eg/files/SWIFT_DLTs_position_paper_FINAL1804.pdf., 2016

Tradle. “KYC network on Blockchain”. Available :

<http://www.fintechconnectlive.com/wp-content/uploads/2016/12/11.20-Tradle.pdf>.

World Economic Forum. “The Global Competitiveness Report 2016-2017”.

Available : http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf. Pdf, 2016.

World Economic Forum. “A Blueprint for Digital Identity”. Available :

http://www3.weforum.org/docs/WEF_A_Blueprint_for_Digital_Identity.pdf. Pdf, 2016.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายอนุชา เหล่าขวัญสถิตย์
วัน เดือน ปีเกิด	2 กรกฎาคม 2504
การศึกษา	ปริญญาตรี การเงิน San Francisco State University ประเทศสหรัฐอเมริกา ปริญญาโท M.B.A. สาขาการเงินและธุรกิจระหว่างประเทศ University of Chicago ประเทศสหรัฐอเมริกา CFA Charter holder, CFA Institute สถาบันวิทยาการตลาดทุน รุ่นที่ 11
ประวัติการทำงาน	
2558-ปัจจุบัน	รองผู้จัดการใหญ่อาวุโส Chief Risk Officer ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
2542-2558	ผู้จัดการทั่วไป และประธานเจ้าหน้าที่บริหารฝ่ายการลงทุน บริษัทเอไอเอ จำกัด สาขาประเทศไทย
2541-2542	ผู้ช่วยเลขาธิการ องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน
2534-2541	ที่ปรึกษาทางการเงินคณะกรรมการบริหาร บริษัท ทีพีไอ โพลีน จำกัด (มหาชน) ผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่ บริษัท ไนเตรทไทย จำกัด และผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่ บริษัทคาโปรแลคตัมไทย จำกัด (มหาชน)
2533-2534	รองผู้อำนวยการ (Structured Finance) บริษัท เซส แมนฮัตตัน เอเชีย จำกัด (ฮ่องกง)
2526-2533	รองผู้จัดการใหญ่กลุ่มลูกค้าธุรกิจ ธนาคารเซส แมนฮัตตัน สาขากรุงเทพฯ
ตำแหน่งในปัจจุบัน	รองผู้จัดการใหญ่อาวุโส Chief Risk Officer ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ประธานกรรมการ บริษัท หลักทรัพย์จัดการกองทุนไทยพาณิชย์ จำกัด รองประธานกรรมการ บริษัท ไทยพาณิชย์ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

สรุปย่อ

ลักษณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เรื่อง การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินโดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain)

ผู้วิจัย นายอนุชา เหล่าขวัญสถิตย์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๕

ตำแหน่ง รองผู้จัดการใหญ่อาวุโส Chief Risk Officer

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การฟอกเงินเป็นภัยร้ายแรงต่อเศรษฐกิจและสังคมทั้งระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งปัญหามีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกันในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะเห็นารูปแบบของการฟอกเงินเริ่มมีความหลากหลาย ธุรกิจทางการเงินเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีผู้ที่เชื่อมโยงในการกระทำความผิดหลายทอด ทำให้ยากแก่การตรวจสอบและจับกุมผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ สถาบันการเงินมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบคัดกรองลูกค้าเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดใช้สถาบันการเงินเป็นแหล่งในการฟอกเงิน โดยสถาบันการเงินมีหน้าที่รับผิดชอบในการรู้จักลูกค้า (Know Your Customer : KYC) และการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า (Customer Due Diligence : CDD) เพื่อนำไปสู่กระบวนการพิสูจน์ตัวตนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องและระบุตัวตนของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันพบว่ากระบวนการตรวจสอบโดยสถาบันการเงินยังประสบปัญหา ทั้งในด้านการลงทุนในระบบ ค่าใช้จ่าย ระยะเวลา และเอกสารที่ใช้ในการตรวจสอบ เนื่องจากกระบวนการตรวจสอบโดยสถาบันการเงินยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ และอาศัยการทำงานโดยใช้คน (manual) จึงทำให้เกิดความล่าช้าและมีโอกาสผิดพลาดสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาระงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยให้กับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.)

ผู้วิจัยเห็นว่าบล็อกเชนเป็นระบบการจัดการฐานข้อมูลซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่มีแนวโน้มถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยืนยันความถูกต้องของธุรกรรมหลากหลายประเภท จึงน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการรู้จักลูกค้าและตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ปลอดภัยและลดความซ้ำซ้อน ซึ่งจะส่งผลให้ค่าใช้จ่ายลดลง และช่วยให้การแก้ไขปัญหาการฟอกเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการฟอกเงินผ่านระบบของสถาบันการเงินไทย ซึ่งในปัจจุบันพบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมที่เหตุอันควรสงสัย รวมถึงกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการทำงานและประเภทของบล็อกเชนเทคโนโลยี รวมถึงรูปแบบการใช้งานบล็อกเชนในปัจจุบัน
3. นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการตรวจสอบผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมต้องสงสัย โดยประยุกต์ใช้บล็อกเชนเทคโนโลยีในการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน ซึ่งจะ使得การทำธุรกรรมทางการเงินมีประสิทธิภาพและสามารถรายงานธุรกรรมที่น่าสงสัยให้แก่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ได้อย่างรวดเร็ว

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการแก้ไขปัญหาด้านการฟอกเงิน มีมิติที่กว้างและหลากหลายมาก ขอบเขตของการวิจัยนี้จะเน้นถึงการแก้ไขปัญหาโดยการประยุกต์ใช้บล็อกเชนเทคโนโลยีในการทำ KYC/CDD โดยสถาบันการเงินเป็นหลัก เพื่อเป็นแนวทางให้รัฐบาลสามารถนำไปทำนโยบายเพื่อให้เกิดการนำมาปฏิบัติได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบและแหล่งของการฟอกเงิน กระบวนการฟอกเงิน การทำ KYC/CDD และการตรวจสอบธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย นโยบาย และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับการนำบล็อกเชนเทคโนโลยีมาช่วยทำ KYC/CDD โดยศึกษาจากกรณีของต่างประเทศ และสภาพแวดล้อมในประเทศ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยรายละเอียด มีดังนี้

1. ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมที่น่าสงสัย รวมถึงกระบวนการทำ KYC/CDD ของสถาบันการเงิน

1.1 สถาบันการเงินซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบคัดกรองลูกค้าก่อนสร้างความสัมพันธ์ในปัจจุบันมีอุปสรรคในการทำ KYC/CDD จากหลายด้านทั้งในส่วนของการตรวจสอบข้อมูลของลูกค้าและระบบการบริหารจัดการ ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ อาทิ การที่ลูกค้าขาดความเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการทำให้ลูกค้าแสดงตน ทำให้ลูกค้าไม่ให้ความร่วมมือในการแจ้งข้อมูลที่ครบถ้วนกับสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคของธนาคารในทำ KYC นอกจากนี้ ในขั้นตอนการตรวจสอบเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า สถาบันการเงินยังประสบปัญหาจากการที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้เพื่อใช้ในการยืนยันตัวตนของลูกค้า โดยเฉพาะข้อมูลของหน่วยงานราชการ เนื่องจากติดขัดในข้อกำหนดการเปิดเผยข้อมูล ทำให้ธนาคารต้องกำหนดวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ Manual การลงทุนซื้อข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ อีกทั้งยังมีปัญหาอุปสรรคในการตรวจสอบผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงและรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนด

1.2 สถาบันการเงินยังประสบปัญหาในการจัดระดับความเสี่ยงการบริหารความเสี่ยงและการตรวจทานความเคลื่อนไหวทางการเงินของลูกค้า ซึ่งแม้ว่าสถาบันการเงินส่วนใหญ่ได้มีการหาข้อมูลเพื่อใช้สนับสนุนกระบวนการทำ KYC/CDD จากแหล่งต่างๆ แล้ว ทั้งจากภาครัฐและการลงทุนจัดซื้อข้อมูล รวมถึงระบบ software สนับสนุนต่างๆ จากบริษัทเอกชน แต่พบว่ายังมีปัญหาเรื่องความครบถ้วน ทันสมัย ความถูกต้องของข้อมูล รวมถึงการขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ด้าน Compliance การตรวจสอบการฟอกเงิน อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคสำคัญยังมาจากการทบทวนข้อมูลลูกค้าและการรายงานธุรกรรม ซึ่งหากธนาคารสามารถเชื่อมต่อข้อมูลกับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น สำนักงานทะเบียนราษฎร์ จะทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลลูกค้าเป็นปัจจุบันมากขึ้น นอกจากปัญหาและอุปสรรคที่มาจากด้านข้อมูลแล้ว จากผลการวิจัยยังพบว่ากระบวนการทำ KYC/CDD ในปัจจุบันยังมีความซ้ำซ้อน เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้สถาบันการเงินทุกแห่งมีหน้าที่ต้องทำ KYC/CDD กับลูกค้าก่อนสร้างความสัมพันธ์ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้าน KYC/CDD ทั้งระบบมีจำนวนสูง แต่ก็ยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่กฎหมายกำหนดได้ เนื่องจาก การขาดแหล่งข้อมูล และขาดการบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชนที่มีประสิทธิภาพ

2. ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการทำงานและประเภทของบล็อกเชนเทคโนโลยี รวมถึงรูปแบบการใช้งานบล็อกเชนในปัจจุบัน

2.1 จากการศึกษาพบว่า บล็อกเชนเป็นนวัตกรรมใหม่ที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการข้อมูลและขั้นตอนการทำธุรกรรมต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันบล็อกเชนมีแนวโน้มถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยืนยันความถูกต้องของธุรกรรมหลากหลายประเภท โดยเฉพาะธุรกรรมทางการเงิน นอกจากนี้ ในต่างประเทศมีหลายองค์กรที่ให้ความสนใจนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการฐานข้อมูลสำหรับกระบวนการทำ KYC/CDD รวมถึงการทำ Digital Identity ซึ่งจะมีประสิทธิภาพ มีความปลอดภัย และน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นอีกด้วย

2.2 จากกรณีศึกษาของต่างประเทศพบว่า ประเทศเอสโตเนียเป็นหนึ่งในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้เกิดรัฐบาลดิจิทัล (E-Government) ด้วยการใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน โดยปรับปรุงข้อมูลของภาครัฐให้ทันสมัย จนเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเรื่องการเข้าถึงบริการของภาครัฐ โปร่งใส ลดการทุจริตคอร์รัปชัน อีกทั้งยังมีการระบุตัวตนในรูปแบบดิจิทัลได้อย่างสะดวกรวดเร็วและปลอดภัย ดังนั้น ประเทศไทยจึงอาจนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้เช่นเดียวกับกรณีของประเทศไทย โดยนำมาใช้จัดการฐานข้อมูลตัวตนในรูปแบบดิจิทัล (Digital Identity Management) รวมถึงกระบวนการทำ KYC/CDD ในสถาบันการเงินของไทย

3. ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. แนวทางการแก้ปัญหาการตรวจสอบผู้ต้องสงสัยและธุรกรรมต้องสงสัย โดยประยุกต์ใช้บล็อกเชนเทคโนโลยีในการทำ KYC/CDD

3.1 รูปแบบของบล็อกเชนเทคโนโลยีที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการทำ KYC/CDD จะอยู่ในรูปแบบให้สิทธิ์เฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นที่มีสิทธิ์เข้าร่วมเป็นสมาชิกในเครือข่าย (Permissioned Blockchain) โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีอำนาจในการตัดสินใจในเครือข่ายบล็อกเชน (Validating Node) โดยข้อมูลที่จัดเก็บบนระบบบล็อกเชนจะถูกเข้ารหัส (Encryption) ไว้ทั้งหมด ทั้งนี้ ระบบจะสร้างกุญแจสาธารณะ (Public key) เก็บไว้บนบล็อกเชน และสร้างกุญแจส่วนตัว (Private key) ให้กับเจ้าของข้อมูลเพื่อใช้ในการถอดรหัส (Decryption) เพื่อความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งระบบดังกล่าวจะช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำ KYC/CDD ทำให้สถาบันการเงินที่อยู่ในเครือข่ายบล็อกเชนสามารถเข้าถึงข้อมูลลูกค้าที่เคยผ่านการทำ KYC/CDD จากสถาบันการเงินอื่นมาแล้วได้ ช่วยให้การส่งผ่านข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ช่วยลดขั้นตอนในการจัดเตรียมเอกสารของลูกค้า อีกทั้งยังช่วยลดระยะเวลาในการทำงาน ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน การทำธุรกรรม และค่าใช้จ่ายในการกำกับดูแลอีกด้วย นอกจากนี้ เทคโนโลยีบล็อกเชนยังช่วยให้ขั้นตอนการทำธุรกรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากขึ้น ลดปัญหา

หรือข้อผิดพลาดที่เกิดจากการดำเนินงานของพนักงาน ข้อมูลลูกค้ามีความครบถ้วนถูกต้อง ปลอดภัย โปร่งใสและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงานกำกับดูแลยังสามารถเข้าตรวจสอบ ข้อมูลเส้นทางทางการเงินและธุรกรรมทางการเงินของผู้ต้องสงสัยเพิ่มเติมได้อย่างรวดเร็วและมีความถูกต้องสูง ซึ่งจะช่วยในแก้ไขปัญหาการฟอกเงิน

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้นำประเทศต้องมีวิสัยทัศน์ และเจตนาที่แน่วแน่ที่จะเปลี่ยนประเทศสู่ยุคดิจิทัล กระบวนการทำ KYC/CDD รวมถึงการจัดการตัวตนผ่านระบบดิจิทัล (Digital Identity Management System) ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่กำกับดูแล ซึ่งควรจะทบทวนและปรับปรุงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ กำหนดหลักเกณฑ์การทำ KYC/CDD สำหรับสถาบันการเงินแต่ละแห่งให้ มีมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งประสานงานกับทุกภาคส่วนในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการยืนยันตัวตนในระบบดิจิทัลเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาประยุกต์ใช้กับการจัดการฐานข้อมูลตัวตนยังมี ข้อจำกัดในเรื่องความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือเนื่องจากขีดจำกัดในข้อมูลที่ไม่ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากข้อมูลของรัฐได้ อาทิ ทะเบียนประวัติราษฎร ข้อมูลข้าราชการและผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้อมูลการจดทะเบียนของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ดังนั้นหากมีการแก้ไข กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้สถาบันการเงินสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวได้ ก็จะทำให้กระบวนการพิสูจน์ทราบตัวตนของลูกค้า และการตรวจสอบเพื่อทราบ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้า มีความสะดวกและถูกต้องมากขึ้น

3. หน่วยงานภาครัฐและผู้กำกับดูแลรวมถึง ปปง. ต้องปรับทัศนคติจากการออก กฎเกณฑ์ เพื่อบังคับให้ผู้ถูกกำกับหาวิธีตรวจสอบข้อมูลเองโดยไม่คำนึงถึงความเป็นไปได้ในทาง ปฏิบัติมาเป็นการสนับสนุนและหาวิธีร่วมกันในการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

4. การนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาใช้ในกระบวนการทำ KYC/CDD นั้นต้องอาศัย ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ตั้งแต่สถาบันการเงินที่จะต้องร่วมกันสร้างแพลตฟอร์มในการแชร์ ข้อมูล หน่วยงานภาครัฐเข้ามาร่วมสร้างฐานข้อมูล ผลักดันกฎระเบียบและแนวทางกำกับดูแล ทั้งนี้ องค์การหลักที่จะช่วยดูแลระบบการจัดการตัวตนที่ใช้บล็อกเชนนี้ควรเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง และมีความเข้าใจด้านเทคโนโลยี เช่น สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน)

(Electronic Government Agency : EGA) และ National ITMX (Interbank Transaction Management and Exchange) ที่ได้มีการทำงานและเชื่อมต่อข้อมูลกับองค์กรอยู่แล้ว มีความน่าเชื่อถือในการดูแลระบบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ของประเทศ

5. ปัจจุบันเทคโนโลยีบล็อกเชนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น ซึ่งอยู่ระหว่างศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ และต้องสร้างความน่าเชื่อถือและความปลอดภัย ซึ่งองค์ประกอบหลักที่ทำให้บล็อกเชนยังต้องการการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้แก่ การรองรับจำนวนข้อมูล และการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เพิ่มขึ้น (Scalability) ความปลอดภัยของระบบบล็อกเชน (Security) และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Data Privacy)